

KASVATUS

KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI
EESTI OPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 3

7. AASTAKÄIK. — MÄRTS 1925

Kasvatusteaduslik ajakiri „KASVATUS“

ilmub Eesti Õpetajate Liidu väljaandel 1925. a.
igal kuul kahe suure trükipoogna suuruses.

Sisult tahab „Kasvatus“ kinni pidada võetud sihtjoonest: panna pearõhk pedagoogiliste, metoodiliste ja tegelikkude koolielu küsimuste lahendamisele.

Uute osadena on „Kasvatuses“ 1925. aastal:

1) Kooli- ja haridustöö alal antavate määruste, korralduste ja juhtnõoride sisulised kokkuvõtted, kui viimased on enam vähem üldise tähtsusega; kitsamaid ringkondi puudutavaist korraldusist tehakse ainult loetelu mõnesõnalise sisu äramääramisega.

2) Perioodilised ülevaated ajakirjandusest kooliellu ja haridustöhe puutuvas osas iga 3—4 kuu järele.

3) Koolitoast. Siin tuuakse vaatluseid ja tähelepanekuid tegelikust koolitööst.

4) Juhatused õppevahendite valmistamiseks kodusel viisil.

5) Küsimiste ja kostmistega, kui see leiab tarvitamist kaastööliste ja lugejate poolt.

„Kasvatuse“ kaastöölisteks on meie silmapaistvamad koolimehed ja teised haridustegelased.

„Kasvatuse“ tellimishind on:

aastas 500 marka, poolaastas 250 marka, üksiknumber 50 marka.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid. Üksikud numbrid saadaval paremais raamatukaupluses.

Endiste aastakäikude hind (kerges köites):

1919. a. — 120 mk., 1920. a. — 350 mk., 1921. a. — 450 mk., 1922. a. — 450 m.

1923. a. 450 mk., 1924. a. 450 mk.

Suuremal arvul tellijaile 25—30% hinnaalandust.

Eesti Õpetajate Liidu kirjastusel on ilmunud ja saada igast raamatukaupl.

Vaateõpetus ehk kodulugu I. J. Kühneli järele tõlkinud K. Mihelson-Silde.

Vaateõpetus ehk kodulugu II. Ketty Mihelson-Silde.

Tarvilik koolivalitsustele! Asutava Kogu poolt 7. mail 1920 a. vastuvõetud.

Hvalikkude algkoolide seadus

Ühes vabariigi valitsuse poolt 17. sept. 1920 a. vastuvõetud määrusega seaduse elluviimise kohta.

Riigikogu poolt 13. mail 1921 a. vastuvõetud

Et „Kasvatusel“ lugejaid üle maa, on kulutustel otstarbekohasem paik „Kasvatuses“, eriti kirjastus-, kooli-, ning sporditarvete valmistusäridel ja raamatu- ning kirjastusmaterjalikauplustel, sest „Kasvatus“ viib nende äriteated otsekohe kõige püsivamaile tarvitajatele — kodumaa koolidele kõigis nurkades. Samuti leiavad — õpetajate valimiskoolitused „Kasvatuses“ kui õpetajaskonna häälekandjas kõige sündsama koha

Kuulutuste hinnad: terve lehekülj — 2000 m. 1/2 lehek. — 1000 m., 1/4 lehek. — 500 m., 1/8 lehek. — 250 m. Õpetajate valimiste ja kohaotsimise kuulutused 1/8 lehek. suuruses — 200 mkr. Mitmekordselt kuulutajaile hinnaalandus.

„Kasvatuse“ toimetus ja tallitus.

Adress: Tallinn, Rataskaevu t. 22, kõnetraat 14-63.

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 3.

Märts 1925.

7. aastakäik.

Sis u: Lugema õpetamine ja aabits — *E. Martinson*. Anatoomia. füsiol. tervish. ja bioloogia seisuk. — *A. Audova*. Rütmiline gümastika kasvatusvahendina — *H. Kompus*. Eesti keele õpetajate kongress. Kirjandus. Omatehtud katseriistad — *prof. M. Janson*. Karskus. Organisatsioonide teated. Kroonika. Seadusi, määrusi ja korraldusi. Toimet. tulnud kirjad.

Lugema õpetamine ja aabits.

E. Martinson.

(Järg.)

Tervikkujude meetodide hulka peab arvama ka *Jacotut meetodi*, mis lugema õpetamise lähtekohaks võtab terve lause. Ta ei ole aga mitte puhtanalüütiline meetod, sest selle meetodi järele analüüsitakse küll lause sõnadeks, sõna silpideks, silbid häälikuteks, kuid selle järele algab kohe ka süntees, nii et seda meetodi õieti peab lugema analüütilis-sünteesiliseks.

Analüütilis-sünteesiliseks meetodiks peab lugema ka *normaalsõna meetodi*. Selle meetodi aluseks võetakse teatavad nimisõnad, mis silpideks ja häälikuteks lahutatakse ja siis jälle kokku liidetakse. Sõnade analüüsi võib lugema õpetamisel kasulikult tarvitada, kuid mitte lugema õpetamise algul, sest see käib lapsele üle jõu. Õigusega ütleb Härtig: „Ei ole loomulik, et last lastakse õieti hääldatud sõna lahutada üksikuteks häälikuteks, mis ei ole selle sõna osad, vaid selle haledad karrikatuurid“. Ja Wiederkehr ütleb: „Analüütiline talitus keeleõppimisel ei vasta lapse arenemisastmele, kellel on siis suur armastus üles-

ehitavaks, kombineerivaks tegevuseks, nii et kõige analüüsimise ja lahutamise kiuste tuleb otsida lugema õpetamise tehnika raskuspunkti ja lugema õpetamise edu saladust ikkagi loomulikus, orgaanilises üksteise külge liitmisel ja elementide üksteisega sidumises“.

Ästume nüüd küsimuse juure, mille kohta on avaldatud väga palju lahkarvamisi, s. o. *lugemise ja kirjutamise vaherkord*. Selle küsimuse lahendamisel on kolm tähtsamat võimalust: 1) õpitakse lugema algusel ainult trükikirja, 2) õpitakse lugema algusel ainult kirjutatud kirja, 3) õpitakse mõlemaid kirje üheskoos.

Esitan mõne tähtsama koolimehe arvamised ühe või teise meetodi poolt ja vastu.

Prof. Ernst Meumann: „Lugemist ja kirjutamist korraga õppides mõlemad tegevused algusest peale täielikult assotseeruvad üksteisega: lapsed kirjutavad ja sel viisil õpivad ka lugema. Tähtede kirjutamise aktil on kahesugune tähendus: selle abil tähe kujud saavad lap-

sele täpselt tuttavaks ka nägelisest küljest ja peale selle kirjutamisel tarvisminevate liigutuste kujutus ühineb lapse mälus nägelise kujutusega.

Selle juures mootorlik akt on abiks sellega, et kirjutamise juures laps on sunnitud vaatega täpselt analüseerima tähede kuju ja koondama selle peal kaemini oma tähelepanu.

Kirjutamise patoloogiaselgub, misugune suur tähtsus on täpsel tutvusel kõne häälelise analüüsiga kirjutamise, samuti ka lugemise juures. Sest kui kirjutamise eel alatasa käib sisemine kõne, siis lapsel peab olema seda kergem kirjutada, mida täpsemalt ta tunneb sõna elemente häälelis-mootorlikust küljest ja mida kindlamalt ta valitseb selle kirja osalise protsessi üle. Siit selgub, et alaline võimalikult tihe side lugemise ja kirjutamise õpetuse vahel osutub kõige otstarbekohasema meetodinäht.

Karl Hessel kirjutab omas raamatus: „Der erste Leseunterricht muss umkehren.“ (kokkuvõetult).

„Lugema õpetamine tuleb ühendada kirjutamise ja rääkimisega. Tähtede paljas äratundmine lugemisel näitab küll kergem olevat, saadakse rutem edasi, kuid tagajärg on segadus, sassimine, seisak. On ju ka veel kunni 19. aastasajani terve tähestik järgimööda kätte õpitud ja alles siis hakatud lugemist harjutama. Kirjutamine sunnib edasi sammuma aeglasemalt, järjekindlamalt. Ühes sellega harjutatakse laste iseseisvust; laps tohib oma käekesed ametisse panna — mis võiks olla soovitam. Veel enam: laps näeb oma kätetööd, see annab temale töö rõõmu, ta on oma i ridadega samuti ametis nagu oma mänguasjadega, isegi ta räägib oma kirjutatud tähtedega. Peale selle on kirjutamine lapsele käega katsutav, nähtav tunnistus, et ta on midagi õppinud, et ta edasi sammub õppimises, ja see annab talle sisemist rahuldust, õigus-tatud uhkustunnet, iseteadvust, edasipüüdmise hoolt, headmeelt ja vaimlist lõbu; laps võib midagi korda saata, see on jõukarastus ja juba kui sarnasel on tal kõrge kõlbline väärtus.“

Alvin Eichler kirjutab omas raamatus: „Anleitung zur richtigen Lautbildung.“

„Kas peab aga kirjutamise tema raskuse pärast hulk aega edasi lükkama ja teda ettevalmistama voolimisega, tikkudepanemisega ja maalimisega.“

Ei, sest sõrmeliigete paenduvust, mille saavutame voolimisega, ei tarvita meie kirjutamisel mitte. Just vastupidi — sõrmed tulevad selle juures kanged hoida, ainult mõned vähesed liikmed liiguvad teatud sihis. Et aga lapsed sulepead nii kramplikult hoiavad, see annab tunnistuse harjumata tegevusest. Ka täiskasvanud raiskavad asjata palju jõudu harjumata töö juures. Ka joonistamise juures hoiavad nad pliitsit samuti kramplikult ja ainult siis, kui nad sellega on harjunud, saab hoidmine vabamaks, kergemaks.

Edasi põhjendatakse, et voolimisega ja tikkudepanemisega õpitakse tundma tähekujud. See on õige, aga see ei lähe neile tarvis; sest *kirjutamine on liikumine*, ja seda tuleb neil õppida. Tikkudepanemine, maalimine ja voolimine lugema õpetamise juures sünnitavad isegi raskusi, sest lapsed harjuvad ka kirjutamisel tähti nii kujutama nagu nad seda on õppinud: enne kirjutavad nad peaosa ja siis kõrvalosad paremale ja pahemale poole.

Ernst Lüttge ütleb:

„Mõlemate sisemiseks ühendamiseks on tarvilik, et hääle- ja kirjamärgid seatakse ühel ajal ja õige teravalt teadvuse vaatepunkt.“

Lay ütleb:

„Kui sõnu trükikirjas näeme, siis on meil neid tarvis veel üle viia kirjutatud kirja; füsioloogiline protsess on keerulisem ja peavad sellepärast vead sisse tulema. Edasi: kirjutatud tähte jälgib silm selles liikumissihis, milles täht kujutatakse ja sellest väljakutsutud silma-liigutustest jäävad alale mootorlikud ettekujutused, mis meelespidamist kõvendavad; trükitähtede juures seda aga ei ole. Peale selle peab oletama, et kirjutatud tähtede nägemine või ettekujutamise üles äratav ka käe mootorlikud ettekujutused.“

Puhtkirjutava õppeviisi põhjendami-seks võtab *Lay* abiks ka Lobsieni katsed, mille järele kirjutatud ja trükitud tähtede lugemise raskuse vahekord on nagu

84: 172. (Siin juures peab aga vahele tähendama, et seotud kirjutatud kiri — kus tähed mitte üksteisest lahus ei seisa — on raskem lugeda kui trükikiri).

Teiselt poolt esitatakse aga kirjutava meetodi vastu hulk vastuväiteid.

Nii Henck ja Traudt:

1. Kirjutamine ja lugemine on üksteisest põhjalikult erinevad distsipliinid, millel pole tegemist ühe ja sama arenemiskäiguga.

2. Kumbki paneb tegevusse üksteisest täiesti erinevad ergu- ja lihasgrupid.

3. Lugemise raskused on kergemini võidetavad kui kirjutamise raskused.

Paul Reiff kirjutab raamatus: „Produktive Arbeit im ersten Schuljahr“:

„Mõlemal viisil on omad head küljed. Kirjutava õppeviisi eriline paremus on see, et kuna lapsed kirjutamise varem ära õpivad, neile siis ka varemalt võib iseseisvaid töid anda. Iseäranis tähtis, otse hädatarvilik on see siis, kui ühel õpetajal tuleb korraga töötada mitme klassiga. Selle juures peab muidugi silmas pidama, et töö mitte paljas mehaaniline ära kirjutamine ei oleks. Kuid isegi siis, kui töö ei ole puhtmehaaniline, ei saa selle tagajärjed kaua aega kuigi suured olla, sellepärast et laste sõnadekogu, mis nad kirjutada ja lugeda oskavad, alguses ei ole suur.

Lugemise ja kirjutamise lahus õpetamisel on see paremus, et kuna lugemine kiiremalt edeneb, siis ka kiiremalt sisu juure jõutakse, mille läbi õpetus elavamaks muutub.“

Mõned koolimehed soovivad kirjutamisega alata, kui lapsed osa tähti lugema on õppinud.

Karl Rössger juhib omas raamatus: „Freier Elementarunterricht“ tähelepanu sellele, et seitsmeaastase lapse sõrmeleigete ehitus on teistsugune kui täiskasvanul: nende sõrmeleigete otsad on kas väga vähe või ei ole sugugi jämedamad kui liigete keskkohad. Selletõttu on lastel ka raskem kirjutada. Kuid siis peab ka joonistamine neile raskusi sünnitama. Lugema õpetamise meetodi kohta — kas õpetada lugemist ja kirjutamist koos või lahus — ei saa sellel asjaolul siiski väga kaaluvat mõju olla, sest selle mõne nädala jooksul, mille

võrra puhtlugemisõpetuse meetodi tarvitamisel kirjutamine hiljemalt algab, ei muutu mitte väga tuntavalt laste sõrmeleigete ehitus. Ka tuleb rehkendamise juures kirjutamisega tegemist teha.

Minule kättepuutuvaist paremaid aabitsaist on kirjutava meetodi järele kokku seatud:

Göbelbecker, Das Kind im Haus, Schule und Welt,

Lay, Im goldenen Kinderlande,

Wiederkehr, Unter uns Kindern,

Ferdin. Hirts Neue Schreib — Lese — Fibel,

Hannoveri Õpet. Seltsi Hannoversche Fibel,

Wolfrum, Schulfreunde,

Markert ja Schander, Mein erstes Lesebuch,

Gausberg, Bei uns zu Haus,

Brinkmann, Erste Fibel,

Lange, Leselust.

Puhtlugemisõpetuse meetod on tarvitatud järgmises aabitsais:

Leipzigigi õpet. seltsi, Guck in die Welt, *Zimmermann*, Hansa — Fibel ja Bären — Fibel,

Eckhard ja Lüllwitz, Fröhlicher Anfang.

Nii lähevad arvamised selles küsimuses üksteisest väga lahku. Isiklikult ei ole saanud järele katsuda, kuivõrd häid tagajärgi annab lugema õpetamine lahus kirjutama õpetamisest. Arvan, et ühe kui teise ja ka kolmanda õppeviisi järele — s. o. lugemine trükikirja järele ühes kirjutamisega — võib häid resultate saavutada. See oleneb peamiselt õpetamisoskusest. Puhtlugemisõpetuse meetodil võivad olla ehk paremad tagajärjed väiksemate laste juures, kellele tikkudepanemine ja tähekujude valmistamine savist, papist või mõnest muust materjalist lõbusat ajaviidet võib valmistada, sellega siis kirjutamise aset täita, kuid suuremate laste juures ja eriti veel mitme klassiga korraga töötades, ei saa vist kirjutamist väga kaugele edasi lükata. Ei rahuldu ju suuremad lapsed kirja aseainega, vaid nad tahavad samuti kirjutada kui täiskasvanud. Kuna meie lapsed 2 aastat vanemalt kooli astuvad kui saksa lapsed ja kuna sealgi õige mõjuvad kasvatusteadlased kirjutamise ühendamisega lugemisega paremaks

peavad, siis kaldun arvamisele, et see ka meil on võimalik.

Kolmas tähtis küsimus lugema õpetamise probleemis on *loetava teksti sisuline külg*.

Hildebrand oli see, kes seadis ülesse nõude, et keeleõpetus peab keele vormide tundmaõppimisel haarama ka keele sisu, milles peegeldub elu oma värs-kusega ja mitmekesisusega. Seda keeleõpetuse põhinoet ka juba algõpetuse kohta rõhutab *Ernst Linde* raamatus: „Die Muttersprache im Elementarunterricht.“ *Linde* arvamise järele peab juba lugemisõpetus oma peale võtma tähtsa ülesande „laenata külmadele hingeta kõladele soojust ja mõtet, valada võõrasse keelemurrakusse kodust sisu ja puhuda tooreisse keelevormidesse elavat hingeõhku.“ Ka *Gansbergi* püüded sihivad sinnapoole. Ta ütleb: „Lapsel on kustutamata nälg sisu järele ja meie pakume talle mõttetuid sisuta keeleharjutusi, ja seda nädalate-, isegi kuudekaupa. Alles siis, kui tema mõttevärskus juba täiesti on närtsima lõõnud, hakkame meie temale pakkuma seda, mis ainuüksi annab väärtuse lapse igal päeval kooliskäimisele — s. o. mõtteid. Kuidas juba esimesi lugemisharjutusi täita sisuga, see on lugema õpetamise probleem.“ *Gansberg* läheb nii kaugele, et ta nõuab, et lugema- ja kirjutamaõpetamine peavad *ainult* mõtتهarimise teenistuses olema ja peab neist kaduma *igasugune* mehaanika.

Lemensick kaebab: „Näib, et sarnased lugemistekstid nagu „weilen, heilen, eilen, Seil, Heil, Keil“ on konnade tarvis kirjutatud, kellel puudub võimalus mõelda, ettekujutuste suhteid luua, ja mitte elavate inimlaste jaoks, kes januavad elupiltide järele, kes nõuavad lugemistekstilt sisu, mõtterikast kokku-seadet, *lugusid*...“ *Lemensicki* arvates ei ohi teksti sisu olla ka mitte „koolilik“.

Mitte sarnane: „Puul on tüvi. Tüvist lähevad välja harud — oksad“. Vaid: „Kas näete oravat? Seal jookseb ta tüve mööda üles. Nüüd kiigub ta oksal. Stiil olgu lapselik, täis elavust ja humoori, lihtne ja arusaadav. Lapsele esinegu lugemistekstis vaatlused, mis tema mõttelendu tiivustavad, tema hinge rikastavad, kogu tema vaimuelu värskendavad.

Reiff, toetudes *Meumanni*, tema enese ja teiste katsetele, näitab, kui tarvilik on lugemistehnilisele küljele, et laps loetava teksti sisust aru saab. *Reiff* laskis lapsi lugeda neljasugust teksti: 1) kergesti arusaadavat, 2) keskmise raskusega, 3) rasket ja 4) niisugust teksti, millel puudus igasugune mõte. Tagajärjed olid järgmised: kergesti arusaadavat teksti loeti keskmiselt 8,79 tähte sekundis, keskmise raskusega teksti — 8,33 tähte, rasket — 6,91 tähte ja mõtetut teksti ainult 3,25 tähte sekundis. Sellest järeltab *Reiff*, et loetav tekst peab lapsele täiesti arusaadav olema. Sedasama nõuab ka prof. *Meumann*. Ta soovib seks otstarbeks enne lugemist teksti sisu lastele läbirääkimiste teel selgitada. *Reiff* leiab, et täiskasvanud lugeja muu seas ka sellepärast lapsest latusamini loeb, et keele vormid temale tuttavamad on. Sellelt seisukohalt välja minnes tuleb nõuda, et lugema õpetamisel esitatav tekst silmas peaks lapse keele omapärast konstruktsiooni.

Seda nõuet silmas pidades, et lapsele on lähemal lood kui kirjeldused, on suurem osa uusi aabitsakirjutajaid oma aabitsad lugudest kokku seadnud. Mõnedes aabitsais, nagu *Lay* „Im goldenen Kinderlande“, *Leipzig* õp. „Guck in die Welt“ ja teistes kujutatakse ühede ja samade tegelaste juhtumisi paljudes lugemistükkides.

(Järgneb).

Anatoomia, füsioloogia, tervishoiu ja bioloogia seisukoht praeguses keskkoolis.

A. Audova.

Praeguse keskkooli loodusloo kavas on mõned puudused, milliseist raske vaikides mööda minna. Tähtsa puudusena tundub nende ainete tagaplaanile asetamine, millised ühelt poolt tähtsad inimese enese tundmisel ja enese tervise hoidmisel ning teiselt poolt ilmavaate kujundamise suhtes. Et niihästi enese tundmine ja tervishoid, kui ka ilma-vaade on kaks üliväga olulist momenti kogu kehalises kui ka vaimlises arenemises ning üldse elu sihtide rajamisel, siis arvan, et on õigustatud neilt seisukohtadelt praeguse loodusloo kava juures peatumine.

Tervise tähtsus on igaühel selge. Kuid praeguse keskkooli kava järele on tervishoiule nii vähe ruumi lubatud, et selle kursusega ei ole tervishoiu alalt võimalik kuigi palju anda. Seda näitab tegelik õppetöö. Ühe aasta jooksul kahe nädala tunni juures anatoomia, füsioloogia ja tervishoiu läbivõtmisel võiksime arvata tervishoiu tarvis vaevalt üks kolmandik aasta tundidest. Tahaks keegi ütlemele kunni pool aastat pühendada tervishoiule, siis jääks selle tagajärjel anatoomia ja füsioloogia õpetamine väga pealiskaudseks. Siis poleks võimalik anda küllaldast ettekujutust keha ehitusest ja tegevusest, nagu eriti lihaste tegevusest, refleksidest, aju tegevusest, seedimisest jne. Nõrgaks jääksid teadmised hingamise, vereringvoolu ja seedimise alalt, millised aluseks edukale tervishoiu õpetusele. Jääks puudulikuks lihaste ja ergukava käsitlus, siis kannataks selle all nende tähtsate eluprotsesside mõistmine, eriti ka bioloogia kursus, teiselt poolt oleks siis tabulisti raskendatud keskkooli lõpetajailgi tervishoiuliste, psüholoogiliste ja teiste seesuguste tööde lugemine. Põlvnemisõpetusest aimu andmiseks on ergukava võimete täiendamise kirjeldus üheks kõige paremaks abinõuks. Seepärast ei või anatoomia ja füsioloogia kursuse lühendamist kunni poole aasta peale á 2 tundi sugugi soovitavaks

pidada. Ning isegi siis, kui oleks tervishoiu kasustada poole aasta jooksul 2 nädala tundi, jääks tervishoiu õpetamine väga pealiskaudseks. Ning et sel korral puudub õpilasil asjalik kujutelm keha normaalseist toiminguid ja nõudeist, siis on kindel, et tervishoiulised nõuded jäävad sagedasti lihtsalt õhku rippuma. Õpilane ei suuda neid vastu võtta vaimlise raudvara kambri- risse, sest et tal jäävad need nõuded sagedasti ainult millekski abstraktseiks, vähe põhjendatuiks, vähe veenduvaiks. Praegu on lugu tervishoiuga harilikult niiviisi, et ta jääb võrdlemisi kõrvalisele kohale: anatoomia ja füsioloogia kursus nõuab palju aega ja nendeta ei saa ka edukalt edasi ehitada. Nii siis on tervishoiu seisukord keskkoolis praegu kurnis paha. Kogu haritlaspõlve tervise nimel peab aga tungivalt nõudma, et tervishoid leiaks tõsiselt tähelepanu keskkoolis. See on hoopis ebaloomulik asi, kui keskkooli õpilane peab teadma kõiksuguseid ajaloolisi fakte, keelte reegleid ja sõnu, kõiksuguseid vanu kirjanikke ja ka mitmesuguseid looduse objekte, ent sellest on tal vähe aimu, kuidas tuleks elada tervena, missugune on kõige kohasem toit, jook, kõige soodsamad eluruumid, tegevus, kuidas sportida, kuidas lapsi kasvatada jne. Nii kasvavad neis igapäevaseis asjus eluvõõrad haritlased, kel külluses eluks tarbetuid teadmisi! Me ei tohi unustada, et õppima peab elu tarvis.

Pea tingimata tarvilikuks tervishoiu tundidel ka statistiliste andmete esitamist. Reeglid ja nõuded on küll head, ent õpilasel jääb nende tähtsus siiski selgusetuks, kui ei esitata arvilisi andmeid. Võidakse väga hästi rääkida alkoholi tervisevastasest mõjust, ent see võib jätta „südame külmaks“. Tuuakse aga ette andmed, millised tõestavad arvudes tema majanduslikku ja tervishoiulist kahju, siis on mõju kindlasti teine. Mitte üksi teadmisi ei tule kasvatada, vaid peab ka ettekujutusele

mõjuma ja tahet äratada püüdma. Samuti on väga tarvilik esitada arvu- lisi andmeid (peajoonis) hakkavate hai- guste (tiisikuse, suguhaiguste j.n.e.), spordi ja teiste tervishoiu alade kohta. See nõuab muidugi aega, ja aega peaks selleks leitama. Kõiksugused eluvi- iside pahed — alkoholi ja tubaka tar- vitamine, öösised lõbustused, liialdused söömise, joomise ja sugulisel alal — peaksid leidma erilist tähelepanu keskkooli tervishoiu kursuses. Ühiskondlik tervishoid, esimene abi — ka need on väga tarvilikud peajoonis. Mõõda ei peaks minema ka tõu tervishoiust. See küsimus nõuab tõsist tähelepanu. Õpila- sil peaks selge olema, kuidas ja mis- sugused haigused anduvad põlvest põl- vesse edasi. Neile tuleb selgitada abi- kaasa valiku tähtsust. Tütarlaste koo- lides tuleb rohkem peatada lapse ter- vishoiul. Ühe sõnaga — väga tähtsaid ja tarvilikke teadmisi on tervishoiu alal küllalt, mis iga haritud kodanik peaks teadma. Peaksid teadma iseäranis veel seepärast, et nemad on sagedasti oma lähemale ümbruskonnale autoriteediks, keda ustakse ja kelle eeskuju järele sagedasti käiakse.

Eelnevate andmete põhjal tuleb tun- givalt nõuda, et tervishoid eraldataks anatoomiast ja füsioloogiast, kusjuures mõlemale kursusele tuleks soetada 2 nädalatundi aasta jooksul. Sääraste kursuste lahutamise ees korral ei kaoks side nende vahel. Nii näiteks on hoopis loomulik peatada füsioloogias keha- harjutuste füsioloogilisel mõjul, nende mõjul keha arenemise, edasi on toitumise käsitlemisel täitsa loomulik pea- tada toitesoolade ja vitamiinide füsi- loogilisel mõjul ja tervishoiulisel täht- susel, aju füsioloogia seletusel aju vä- simuse ja puhkuse küsimusel. Tervis- hoiul tuleks omakorda mõnelgi korral meeletuleta ja värskendada füsi- loogilisi aluseid. Nii püsiks side ja Terviseõpetus muutuks veenduvamaks. Tervishoiulised nõuded esineksid nii mõnelgi korral korduvalt, ent see ei ole kahjuks, vaid hoopis selle vastu — kasuks. Tervishoiulised teadmised tuleb võimalikult sügavale istutada, kui ta- hetakse, et nad head vilja kannaksid. Siinjuures võin tähendada, et anatoo-

mia-füsioloogia ja tervishoiu kursuste lahutamise ja seega tervishoiu kursuse laiendamise sooviavaldus (millisest juba olen aasta eest rääkinud) ei ole ainult minu isiklik seisukoht, vaid samale vaatekohale asus neis küsimusis oma esimesel koosolekul Eesti Eugeenika Selts „Tõutervis“, kusjuures komisjon valiti kavade väljatöötamiseks ja esi- tatud kavatsuste elluviimise eest hoo- litsemiseks. Jääb ainult soovida, et need kavatsused tõesti teostuksid. Ei oleks mingit viga, kui eluks tarbetuid ja vähema tähtsusega teadmisi õpilased vähem omandavad. Teatava tarbe kor- ral võib isik juba ise omandada vas- taval alal enam oskusi (näit. keeles, ajaloos jne.), kuna aga tervise säilita- mise suhtes vähe tehakse. Loodetakse ülearu palju arstide peale ja ei teata, kuivõrd tähtis on enese eluviisi korral- damine tervishoiu nõuete kohaselt. Siin on selgitus ja õhustustöö tingimata tar- vilik, sest tervest ja aatelisest intelli- gentsist on väga suurel määral ühiskondlik heakäekäik. Isikliku tervise pillamine on samal ajal ka rahva va- randuse pillamine ja viletsuste suurendamine. Kool peab siin selgitustööd tegema ja hädaohtude eest hoiatama.

Teiseks suureks puuduseks tuleb pidada humanitaarharu loodusloo ka- vas bioloogia puudumist, kuna seal teised elusa looduse õppealad on nii- sama suure tundide arvuga esitatud kui reaalharus. Algkoolis antakse loo- dusloost kaunis palju materjali, samuti ka keskkoolis. Korjatakse hulk elusasse loodusesse puutuvat materjali, ent see materjal jäetakse lõpuks siiski kaunis haotilisse olekusse. Bioloogia kursu- seta jäävad üksikasjade hulgad sidu- mata. Bioloogia on kursus, milline teeb üldistused kogu eelnevaist loodusloo kursuseist ja seega seob ta neid ühiste niitidega. Bioloogia seab ülesse loodus- teaduse põhiseadused, ta vaatleb orga- nismi ja elutingimuste (füüsikaliste, keemiliste ja biotsete) vahekordi. Bio- loogia tähtsamaks aluseks on põlvne- misõpetus. Iga bioloogiline teadusharu, nagu näiteks anatoomia, füsioloogia, arstiteadus, agronoomia j. t., on põlve- nemisõpetusega läbi põimitud. Isegi humanitaarseisse teadusisse on põlve-

nemisõpetus kõige sügavamalt mõju avaldanud. Ühiskonnateadus, ajalugu, psühholoogia, filosoofia, usuteadus, keeleteadus—kõik nad on pidanud kõige tõsisemalt arvestama põlvenemisõpetusega. (Psühholoogia eriti põhjeneb üldse täiesti loodusteaduslikule alusele. Samuti ka osa filosoofiat.) Ning siiski on see kõige laiemal ulatusega ja tähtsusega õpetus keskkooli humanitaarharu õppekavast välja jäänud! Bioloogia on õppeaine, mis rajab loodusteadusliku ilmavaate. Ning tuleb tunnustada, et iga haritud inimene on kuulnud põlvenemisõpetusest, ent harilikult on need teadmised nii väga puudulikud, põhjata. Sellele vaatamata armastatakse säärase „teadmistega“ oma vaateid ja arvamisi põhjendada. Põlvenemisõpetus ja sellega seotud Darvini õpetus võitlusest olemise eest on nii suure ulatusega, et nad paratamatult mõjuvad ilmavaatesse. On võimata kujundada reaalselt (mitte metafüüsikalist) ilmavaadet üldbioloogiliste andmeteta. Loodusteaduste edusammude tagajärjel nihkub ilmavaade metafüüsikaliselt aluseilt alatasa enam ja enam reaalsele alusele. See on kindel tõsiasi, millega tuleb arvestada. Ilmavaade, mis ei arvesta loodusteadusega, on tuulele rajatud. Loodusteadused annavad kõige reaalsemad alused ilmavaatele. Seepärast tuleb üheks tähtsaks bioloogia ülesandeks pidada loodusteadusliku ilmavaate aluste esitamist. Olgu mainitud, et säärane õigete (mitte ühekülgsete) aluste andmine on seda enam tarvilik, et eriti õpetust „võitlusest olemise eest“ mõistetakse väga sagedasti nii valesti, et see mõjub otse demoraliseerivalt. Peale selle tuntakse ikkagi väga vähe ka kõiki neid sidemeid, millised olemas organismide ja eriti ühiskondade indiviidide vahel. Bioloogia peab ka siin selgitust andma, üldse rõhutama ka ühiskonna arene-

mise eeltingimusi. Kuidas rajatakse ilmavaade väärloodusteaduslikule alusele ja kuidas tuleks tema seada reaalsele alusele, sellest on mul olnud võimalus juba mitmel korral rääkida ja kirjutada *), ning seepärast ei tarvitse selle küsimuse juures siin pikemalt peatuda.

Ilmavaate küsimus on elu — elu-sihtide ja eluviiside küsimus. Väärteile sattunud kõlbline ilmavaade on peapõhjuseks, miks on praegusaja kultuur ummikusse jooksnud.

Peale kõige selle süvendab bioloogia loodusest arusaamist ja ta edendab mõtlemist ja kujutlemist enam kui teised õppekursused. Tema näitab ka (vähemalt suurel määral) teaduste piire, mis teadmised haritlasele väga tarvilikud fantaasia ebateile kaldumise ärahoidmiseks. Pärivuse nähtuste ja põlvenemise tingimuste käsitlemine avab võimaluse hulga nähtuste teadlikule vaatlemisele.

See on kahtlemata pedagoogiline eksisamm, kui antakse õpilasile rohkesti teadmisi kõiksugustest väikestest ja suurtest loomadest ja taimedest, ning õpetatakse neid loodust vaatlema, ent jäetakse hoopis tagaplaanile või hoopis kõrvale sidemed organismide ja ümbuskonna vahel ja samuti ka loodusteaduse põhiseaduspärasused. Üksikasjust peab loodama ühtlane ehitus, alusele ja seintele tuleb katus peale ehitada! Seejärel on tarvis humanitaarharu tunnikavasse sisse viia bioloogia, andes talle vähemalt üks nädalatund aasta jooksul. Ei peaks see teisiti võimalik olema, siis oleks isegi loomulikum võtta humanitaarharu kavasse bioloogia taimede anatoomia ja füsioloogia või mõne teise loodusloo tunni asemele.

*) „Kasvatus“ 1923 a., lhk. 129 ja 148. — „Loodus“ 1923, lk. 257 ja 467.

Rütmiline gümnaстика kasvatusvahendina.

Kokkuvõtte III. võimlemisõpetajate kongressil peetud kõnest.

Hanno Kompus.

Kui aastal 1904 Genfi konservatooriumi muusikateooria professor *Emile Jaques-Dolcroze*, tähele pannes oma õpilaste juures sagedat puudulikku rütmitunnet, — *arütmia*t, nagu ta seda nimetas, — algas neid harjutusi, mis hiljem arenesid rütmilise gümnaстика süsteemiks, siis oli ta siht puht muusikapedagoogilist laadi: lastes õpilasi käia nootide vältusväärtustes fikseeritud rütme, s. o. lastes jalgadega *realiseerida* rütme, ja samal ajal dirigeerimisest tuttavate käteliigutuste varal märkida neid taktiilike, mille raamides parajasti see või teine rütm esines, s. o. lastes kätega *takteerida* mõõte, taotles ta arendada õpilaste rütmitunnet. Nende katsete aluseks oli äratundmine, et rütm on olemuselt *kehaline*, füsioloogiline nähtus, ning et seepärast rütmitunde arendamine peaks olema võimalik füsioloogiliselt, s. o. kehaliste harjutuste teel. See viimane oletus, praktikas tagajärjekalt proovituna, osutus tõeks.

Kuna rütm avaldub liikumises, — François Delsarte (1811-1871) määritleb: „rütm on liikumise vorm,“ — „siis on rütmitunde kasvatus sihiks korraldada liikumist, liikumisnähteid, mida ei saavutata üksikute lihastegruppide *võimete* arendamise teel (näit. raskuste võitmiseks,) vaid sel teel, et nende lihastegruppide *funktsioonid* teineteisega kokkukõlastatakse“ (Ernst Fer.-Freund, Hallerau.) Rütmilised võimed on iga normaalse keha kaasasündinud vara; ühtlasi on rütm oma sugestiivsema avaldusvahendi saavutanud muusikas. Seepärast taotleb rütmiline gümnaстика ka kõige lihtsamaid puht-kehalisi harjutusi (käik, pinge, lödvendus, hingamine jne.) siduda muusikalise rütmiga, et äratada ja virgutada kehalist rütmitunnet ning seda korraldada (koordineerida) muusikas kuuldava, s. o. intellektuaalselt tajutava rütmiga. Kuid rütmiline gümnaстика loomulikult ei piirdunud ega piirdu nende kõige lihtsamate kehaliste nähete korraldamisega muusikalise käskluse

abil, ta ulatab kõigile rütmi elementidele, ning need on: ajamõõt (metrum,) liigutuselementide vältus, tugevusastete vaheldavus, rõhutamise momendid (mis õigupoolest on kehalise pinge hetked, millele järgneb vabanemine, (lõdvemine.) Nii siis rütmiline gümnaстика metoodina selles omas arenemisjärgus taotles ja saavutas muusikas avalduvate rütmiliste ja dünaamiliste elementide pildistuse kehalises liikumises, liikuva keha mitmesugustes pinge ja lõtvuse olukordades ja nende olukordade vahelduses.

Muusikapedagoogilise vahendina, eri sihid silmas, saavutas aga rütmiline gümnaстика ühtlasi ka mitmeid *üldiseid kasvatuslikke tagajärgi*: välise impulsi (muusikalise rütmi) kiire ja täpne *tajumine* ja selle viibimatu *realitsatsioon* tõi *närvikava* ja *lihastekava tiheda koostöötamise*; selle eelduseks on loomulikult erk tähelepanu ja kiire otsustamisvõime, — nõudes jätkuvat *vaimlist kontsentratsiooni* arendas rütmil gümna. teda ühtlasi; ju algusest peale kuulusid süsteemi kiire tajumise ja reageerimise saavutamiseks harjutused, millel üllatuse, ootamatuse iseloom (igasuguste enne mahatehtud liigutuste sooritamine õpilastele teadmatuil eri hetkeil, nii siis ootamatult, kajava käsklus hop! peale). — need, nõudes õpilasilt alalist valmisolekut, hoides neid nõnda öelda järjest auru all, arendavad *tahte spontaansust*. Sõnaga: sihtides rütmitunde kasvatusese saavutati ühtlasi *üldine distsiplineeritus*.

Rütmilise gümnaстика edasise arendamise põhjustas järgmine mõttekäik: kui rütm avaldub nii helis kui liikumises, kui muusika esineb liikumise mõjutajana, kas siis, vastupidi, ka liikumine ei võiks olla muusika mõjutajaks? Rütmiline gümnaстика metoodina võttis hulka ka õpilaste isetegevuse, seades esikohale nende *liikumistunde*, mis seega sai õpetaja poolt klaveril improviseeritava muusika mõjutajaks.

Õpilasi lastakse improviseerida rütme, teostada dñaamilisi varjundeid, paigutada pateetilisi aktsente jne., nii kuus nende liikumistunne seda käseb. Sellega sai *kehaline* külg rütmi manifestatsioonide kandjana esiplaani. Distiplineeritusele seltsis *loov aktiivsus*. Nii oli see meetodi arenedes — täna esinevad kõik sugemed süsteemis kõrvuti. Kui kasvatatud spontaansus puhastab tee väljendustahtele, kõrvaldab psühholoogilised tõkked (nagu häbelikkus, piinlikkus jne.), mis kammitsevad loovat võimet, siis kasvatatud aktiivsus saab kihutajaks eneseväljendusele, enesevormimisele, enesemaksmapanekule, lühidalt — *eneseteostusele*, mis sünnib *vaimlis-kehalisel* teel. Just see on iseloomustav rütmilisele gümnaastikale, et ta taotleb vaimu ja keha kõige ligemat ühendust, järjekestvat vastastikkust, et ta kõige otsustavamalt pöördub *tervikliku inimese poole*. Inimene tervikuna, kõigi inimlikkude võimete harmooniline arendamine aga on iga *kasvataja* sihiks.

Sügavam tungimine rütmi olemusse tõi äratundmisi, mille valgusel rütmilise gümnaastika meetodi tänased arendajad arvavad temas näha elemente, mis sihivad inimkasvatusele üldse. Jga rütmilise nähtuse olemuses esinevad kõrvuti ja samaaegselt *seotus* ja *vabadus*. Takt, mõõt, metrum seob, — rütm vabastab. Takt on masinlik, inimene rütmiline. Selles rütmi kaksikolemuses ilmnevad paralleelid inimesega sotsiaalse olemusena: takt, mõõt, — see on kõik *sotsiaalne*, too mis seob; rütm seevastu vastab kõike *individuaalset*, toda mis vabastab. Seda ühendada: olla vaba isik ühiskondlikus siduvuses, eks see ole isiku ja ühiskonna vahe-

korra probleemiks? Väiksel mõõdul töötab selle probleemi lahendamise kallal ka rütmiline gümnaastika; õigemini teeb eeltööd sellele probleemile liginemiseks, apelleerides kord õpilaste isiklikule tahteavaldusele, kord nende (rühma) kuuluvus- ja alluvustundele. Sinna sihivad dirigeerimisharjutused, nii muusikalised kui ruumilised. Rühmas peavad need äratama ja arendama painduvust, nõtkust ja alistumist, vastuvõtte ja reageerimishellust dirigeerija impulsidele, selles aga kujutluselgust, avaldusvõimsust ja sugestioonivõimet oma tahte edasiandmisel. Ta on vaba oma tahte avalduses, kuid seotud oma muusikalise või plastilise tunde seadust, ning massi seadust, keda ta juhib.

Tänapäine huvi kehakasvatusele seletub reaktsioonina sennise intellektualismi vastu, elus kui koolis. Kuid ometi ei tähenda see veel vaimlise ja kehalise sidumist harmooniliseks tervikimiseks. Lubatagu karrikatuurne üldistus: ühelt poolt dresseeritakse aju, teiselt poolt muskleid. See on karrikatuur, kuid ta õigustub sellega, et kummalgi pool ikkagi taoteldakse *mõõdetavat* resultaati: siin on vaja sooritada pensum, omandada programmis ettenähtud teadmiste hulk, seal on vaja tõsta lihaste rammu rekordi murdmiseks. *Rütmiline gümnaastika* ei taotle mingit erivõimet, eriala, *see on vaimu gümnaastika keha varal, keha gümnaastika vaimu varal, silmas pidades inimese individuaalseid ja sotsiaalseid instinkte ja andmeid*. Kas ta seesugusena ei ole üheks tähelepanuväärivaks meetodiks, mis arendab vaimu ja keha sidet, s. o. terviklikku inimest?

2. eesti keele õpetajate kongress.

Kongress peeti 16.—18. aug. 1924 a. Tallinnas, 21. linna algkooli ruumides. Osavõtjate arv ulatas 300-ni.

Kongressi esimesel päeval kanti ette järgmised referaadid:

1. E. Martinson: *Lugema õpetamine ja aabits*.

Referent vaatleb aabitsate ja lugemaõpetamise ajaloolist arenemist ja arvestab meie praegusi aabitsaid. (Referaat ilmub „Kasvatuses“).

Järgnevad läbirääkimised. Leitakse, et analüüs on alguses noortele raske ja seepärast tuleb normaalsõnaks võtta

teatav hääliksõna (E. Martinson, R. Reiman). Soovitatakse lapsi õpetada enne lugema ja pärast vast kirjutama. (T. Talbak). Arvatakse ka, et meie lapsed, kes vanemalt kooli ilmuvad kui väljamaal, suudavad lugemisega ja kirjutamisega ühel ajal alata (M. Kampmann). M. Kampmann arvab, et aabits peab pakkuma ka lugemisharjutusi, mille tõttu üksikute sõnade tarvitamine aabitsas peaks olema lubatud. Lõbusate lookeste lugemine ei vii last lugemistehnikas edasi, sest tükid õpitakse pähe. Värvilised pildid meie aabitsates on viletsad: teatava värviga pildi katmine ei tee teda veel värvipildiks. E. Martinson seletab oma referaadi täienduseks, et ei ole analüütilist ega sünteetilist meetodi puhtalt olemas. Raske on suuri sõnu analüüeerida. Meil on tarvitusel enamasti analüüs-sünteetiline meetod. Lugema õpetamise algul tuleks ainult sünteesi, pärastpoole ka analüüsi tarvitada. Et meil praegu lapsed kooli astuvad vanemalt kui väljamaal, võiks analüüs ehk neile kerge olla.

1. Prof. P. Pöld. *Inimese arenemine ja emakeele mõju sellele.*

Referaadi loeb ette J. Rummo (ilmus „Kasvatuse“ 1924 a. Nr. 11 ja 12).

3. M. Kampmann. *Mida võib pakkuda muinasjutt väärtuslikku koolile?*

Referent kõneleb muinasjutu psüholoogiast, näitab, et unenägede motiividest psüholoogiliselt palju teisi motiive on välja kasvanud, esitab muinasjutu esteetika, mille põhijoon on see, et muinasjutus tahetakse hädrikast igapäevast elu igatsusvääriliseks õnnelikuks olenguks ümber kujutada, realistlikku ilmakuju idealistlikuks ümber luua, et sel teel nautimisõnne võimaldada. Ainult see muinasjutt on väärtuslik, mis oma kauni vormiga ja ainega meid esteetiliselt rahuldab. Käsitab muinasjutu vahetkorda, milles tõendab, et muinasjutt küll täieealistele luuletatud, kuid meie aja lastele seepärast arusaadav, et primitiivsed inimesed oma arenemise poolest meie aja lastega ühel astmel seisid. Toob esile muinasjutu väärtuslikud küljed koolitöös. Muinasjutt elustab fantaasiat, kasvatab kirjan-

duuslikult väärtuslikke muinasjutte. elu ideaalidele lähemale. Muinasjutul on esteetiliselt kasvatav väärtus, ta edendab natsionaalseid tundeid. Muinasjutul on ka keelelisele arengule suur mõju. Lõpuks soovib referent käsitamiseks valida ainult vormilt ja kirjan-

4. A. Raud. *Rahvaluule käsitlus alg- ja keskkoolis.*

Referent näitab, et rahvaluulel on kasvatav ja arendav mõju, ta tutvustab õpilasi vanema keele vormidega ja stiiliga. Leiab, et rahvaluulet tuleks käsitada juba esimesest õppeaastast alates muu lugemismaterjali hulgas. Näitab, missuguses järjekorras rahvaluule näiteid käsitada algkooli vanemais ja keskkooli nooremis klassides (muinasjutt, vanasõnad, kõnekäänud, mõistatused, rahvalaul, kangelaslood). Hoiatab teoretiseerimise eest.

5. J. Aavik. *Rahvaluule käsitlus keskkoolis.*

Referent valgustab rahvaluule väärtust ja tähtsust eesti kirjanduses ja kultuuris. Rahvaluules peegelduvad vana rahva hingeelu ja eluviisid. Rahvalaulu vormiline külg on suure kunstilise väärtusega. Rahvalaulu värsivorm ja stiil on väärt kandma tulevase kõrgeväärtuslikke kunstluule töid, seepärast tuleb seda hakata kunstluules rohkem tarvitama. Kool peab selleks ette valmistama ja pinna looma. Koolis tuleb rahvalaul läbi võtta järgmises korras: esiti keeleiseärasused, siis värsiehituse reeglid, stiililised iseärasused. Alles värsiehituse reeglite läbivõtmise ajal hakata rahvalaule lugema ja skandeerivat lugemist harjutama. Laule lugedes teha täpset keelelist ja eriti värsitehnilist analüüsi, ka stiililistele iseärasustele tähendades ja sisu selgitades. Läbi võtta ka laulude ainestik, korjamise ja uurimise ajalugu. Lasta õpilasi vaba valiku järele ka mõned rahvalaulud pähe õppida.

Läbirääkimistel soovitatakse keskkooli õpilasi tutvustada ka teiste rahvaste, eriti sugurahvaste rahvaluulega (Ollik, Raud), toonitatakse rahvalaulu vormilist ja keelelist tähtsust (Välbe, Turp, Aavik), teiselt poolt kaheldakse tagajärgede üle ja arvatakse, et rahvalaulu ei maksa õppida tema vormi, vaid

sisemise rikastamise pärast, mille tõttu ei ole tarvis liigset vormikülje rõhutamist (Tann, Kampmann, Schönberg, Piiskar). Oleks soovitud kuulda midagi meetodist, kuidas rahvaluule vormilist ja tehnilist külge õpilastele selgitada, sest oskamatul käsitamisel võib sisu vastikuks minna (E. Martinson).

Kongressi teisel päeval kanti ette järgmised referaadid.

1. R. Reimann. *Kirjanduseõpetus algkoolis.*

(Ilmus „Kasvatuses“ 1924 a. Nr. 2).

2. E. Peterson. *Kirjanduseõpetus keskkoolis.*

Referent leiab, et ei vooluline ega elulooline kirjanduse õpetamiseviis ei vasta ülesandele ega saavuta eesmärki. Kirjanduseõpetamine peab silmas pidama rahva enesetunde ja iseteadvuse arenemisperioode, milles voolud on käsitlusviisid, ja kirjanikkude elulugudel niipalju tähtsust, kui nad avaldavad mõju töödele. Keskkooli kirjandusekava tuleks sellele alusele rajada, laste arenemisastmega ja huvidega kokkukõlastada; tuleb tunduvalt lühendada või koguni välja jätta need perioodid, millel puudub kirjanduslik tähtsus. Uue kirjanduse väärtuslikumad tooted tuua esiplaanile.

Referent kujutab järgmiselt kirjanduse õpetamise käiku:

I kl.— keele seadusepärasuse loomise (grammatika) klass: foneetika, morfoloogia (ja süntaks); lugemised meie paremaist kirjamehist keele alal: Fr. Tuglas, J. Aavik, G. Suits, E. Vilde, A. Tammsaare j. t.

II kl.— rahvaluule klass; oma rahva hinge ja selleaegse väljendusviisi leidmine; tuletusõpetus ja keele rikastamine uute ja murdesõnadega.

See klass peaks olema veel grammatika (tuletusõpetus, uued ja murdesõnad ja süntaks) klass, kus leiaksid aset ka meie parimate keelemeistrite tööd. Sel korral tuleb eesti keele tundide arvu III, IV ja V kl. 1 tunni võrra suurendada. Rahvaluule jääks siis III klassi.

III kl.— rahvustunde leidmine ja tema avaldus isamaa, selle rahva, töö, keele, pinna, looduse jne. ülistamises (Kreutzwaldist Jannsenini); ajajärk 19

aastasaja keskelt 1890. aastani; väljendusviis— sega sentimentaal-romantika; „Kalevipoeg“.

IV kl.— üksikute kihtide, klasside märkamine rahvas ja tunnustamine; üksiku inimese hinge leidmine; isiku ja klassi vabanemine takistavast survest ja eelarvamistest, süvenemine inimese hinge salapärasustesse ja võitlustesse. Aeg 1890 a.— meie ajani. Võtted: segaromantika realismiga, realism-naturalismiga, uusromantika.

V kl.— eelmise kl. järg ja ülevaated lüürika, jutustuse, draama arenemisest välismail ja meil; eesti kirjakeele arenemise ajalugu; esteetika peajooned.

Lõpuks avaldab referent arvamist, et leidub võimalusi III, IV ja V kl. eesti keele tundide arvu suurendada. Rohkem tähelepanu meie keelele ja kirjandusele ja kasu ei jää tulemata!

3. N. Andresen: *Kirjandusloolised lugemikud.*

Referent väidab, et algkoolis ei või olla süstemaatilist kirjanduslugu, vaid üksikute valitud teoste tundmaõppimine, mida saadab üldine tutvunemine kirjanikuga. Seepärast ei või olla algkoolis kirjandusloolist lugemikku, vaid lugemik lühemate tööde pakkumiseks ning eriraamatud pikemate teostega. Teosed tuleb lugeda tervikuina. Keskkoolist peavad kaduma kirjandusloolised lugemikud sennisel kujul. Lugemikust jätkub vanema kirjanduse tundmaõppimiseks; seal antagu võimalikult algupärasel kujul säilinud näiteid. Lüürika õppimiseks on normaalne tarvitada luule antoloogiat, mis ulatuks võimalikult uude aega, kuna uusima kirjanduse tugev külg on lüürika. Kuna keskkool peab andma pildi kirjakeele arenemisest, peab soetatama eri lugemik kirjakeele ja stiili arenemise iseloomulikumaist näidetest algusest meie ajani, sest et siin algallikate leidmine tihti raske. Algupärane proosakirjandus peab olema, saadaval tervikuina, mispärast nendest lugemiku kokkuseadmine on lubamata, lugemik lepib harilikult katketega pikemaist teosteist. Tarvilikud lühemad proosateosed peaksid ilmuma eriväljandeks, kui ei käsitata tervet kogu, milles nad ilmunud. Keskkooli õpilane peab lugema isiklikult kõik läbivõeta-

vad teosed. Lõpuks referent avaldab soovi, et Eesti Kirjanduse Selts püüaks selle poole, et tarvilikud teosed oleksid trükituna odavahinnaliste väljaannetena saadaval. Ei jõua nimetatud selts ega erakirjastajad seda teha, Õpetajate Liit ise peab asuma odavahinnalise koolikirjastiku kirjastamisele, sest praegu ilmuvad raamatud on liig kallid õpilasilisele sunduslikuks tarvitamiseks.

Läbirääkimised kujunevad elavaiks.

E. Martinson leiab, et referentide vahel tundub lahkeli: ühelt poolt toonitatakse teoste ajaloolist, teiselt poolt nende esteetilist ja eetilist väärtust. Algkoolis on tähtis ainult viimane, kuna ajalooline moment võiks esile tulla keskkooli kõrgemais klassides. Võimata on nõuda algkooli lõpetajalt iga salmikese autori teadmist.

E. Schönberg: Kirjanduse kava tuleks muuta, kuid sellele ei tuleks suurt tähtsust anda: hea õpetaja võib ka praeguse kava juures paljugi teha, halb ei suuda seda ometi ka parima kava juures.

A. Raud leiab, et „Lembitu“ ja Tuglase „Hingemaa“ läbivõtmine algkoolis on raske. Osa vanemast kirjandusest võiks keskkooli kavast välja jääda. Ei leia kirjakeele ja stiili näidete lugemiku tarvidust, sest olla võimalik teoseid tarvitada, väljaarvatud vahest mõni üksik. Õpilased ei suuda teoseid osta, kooli kogus peaks leiduma neid vastav arv iga klassi jaoks.

Tann: Kava tuleb muuta, kuid ei ole tarvis keskkooli klasse jagada grammatika- ja kirjandusklassiks, vaid grammatika- ja kirjanduseõpetus korraldada kontsentriselt nooremais ja vanemais klassides. J. Kunderi „Kroonu onu“ ja E. Bornhöhe „Tasuja“ meeldivad õpilasilisele; seepärast ei võiks neid algkooli kavast välja jätta.

H. Ennemuist arvab, et „Tasujat“ ja teisi sarnaseid töid on võimalik ajalootunnis läbi võtta.

F. V. Mikkelsaar: Kartus, et kava õppeaasta keskel muudetakse, on põhjendamata: ministeeriumil ei ole seda kavatsust. On loota, et kavas ettenähtud teosed ikka ilmuvad müügile.

J. Aavik: Meil on alles keele-ajajakärg; seepärast tuleb suuremat rõhku

panna kirjanduse keelelisele küljele. Terve õpetus koolis ja kõik raamatud peavad last keeleliselt edasi viima. Osa vähemtähtsaid kirjanikke võiks vahest välja jätta. Rahvaluule tuleb parandatud kujul õpilasilisele kättesaadavaks teha, „Lembitu“ ja „Kalevipoeg“ aga parandamata kujul välja anda.

E. Martinson: Meil on ainult materjal muinasjuttudeks, praegusel kujul nad ei kõlba tarvitamiseks; tuleksid ümber töötada. Jannseni tööd ja Kunderi „Kroonu onu“ ei anna ideaale ega too kooli elu jaatamist, tuleb enam positiivset ainet pakkuda. Grammatika arvel ei tuleks koolis kirjandust vähendada.

Minister Rahamägi: Kavade ei ole absoluutsed. Otsida on tarvis, mitte kobada. Ministeeriumil ei ole mõtet nüüd mõni päev enne õppetöö algust kava muuta, seda enam, et ei ole selge, mis asemele panna. Järgneval kongressi päeval, mil õppekavade küsimus päevakorras, pühendatagu sellele suurim tähelepanu. Lapsed armastavad ilusaid ja häid raamatuid, nende soetamiseks tuleb hoolt kanda. Kavade muutmisel tuleb väärtuslikum valida ja vähemtähtsad kõrvale jätta.

Läbirääkimistel toonitatakse kavade ülekoormatust (Hanson j. t.), tehakse etteheiteid algkoolile, kus ei suudetavat kava tarvilikult läbi võtta (Paul, Peterson), millele vastu vaieldakse, näidates, et vigu tuleb mõlemate juurest otsida ja et algkool ei ole ainult ettevalmistaja keskkoolile (E. Martinson, A. Möller, H. Ennemuist, Illison, A. Liiv).

4. A. Johanson-Oengo: *Kirjanduse lugemine koolis ja kodu.*

Referent peab oma ülesandeks puudutada eriti lugemist lapseas ja algkoolis. Sennine raamatu tarvitamine on asja niikaugele viinud, et raamat on lapsele vastikuks saanud ja et laps koolist lahkudes jääb raamatule võõraks. Pärastises elus on raske teda õpetada raamatut armastama. Ometi on raamat see, mis arendab inimest; raamatul ja raamatukogul on suurim väärtus, sest temas sisaldub inimkonna vaimlik varandus. Kooli ülesanne on seda varandust lapsele armsaks teha, lugemisõpetusega ka ühtlasi raamatu

väärtust selgitada ja tema vastu huvi äratada. Ainult huvitav ja arusaadav raamat on lapsele armas. Raamatute valik on tähtis. Selle eest peavad iseäranis koolid hoolitsema. Lasteraamatute kirjastajailt tuleb nõuda, et need kirjastaksid sisuliselt tarvilisel kõrgusel seisvaid raamatuid.

Läbirääkimistel vaieldakse vastu referendi sooviavaldusele lapsi õpetada korduvalt lugema, leides, et sarnane lugemine kasvatab inimese pealiskaudseks; parem nii lugeda, et ühekordsest lugemisest tundub juba küllalt (F. V. Mikkelsaar), avaldatakse soovi, et antaks välja käsiraamat lugemise juhutuseks (Tann). Teiselt poolt kaheldakse, kas sarnase käsiraamatu väljaandmine meie oludes võimalik (E. Martinson).

Moodustatakse redaktsioonkomisjon (K. Õunapuu, A. Raud ja A. Rööp), kuhu antakse referentide esitatud resolutsioonid.

5. A. Õunapuu: *Teoreetiline grammatika koolis.*

Et referent A. Õunapuu haigemajas viibib, loeb tema referaadi ette A. Möller.

Referaat ilmus „Kasvatuses“ nr. 1 s. a.

Kaasreferent H. Turp teeb ettepaneku moodustada komisjon keeleõpetuse oskussõnade ühtlustamiseks (misugune küsimus aga lahendati 1. eesti keele õpetajate kongressil).

6. E. Nurm: *Eesti keele süntakside ülevaade.*

Referent esitab täieliku ajaloolise ülevaate eesti keele grammatikate arenemiskäigust. Saksa kirikuõpetajad, kes olid esimesed grammatikate kokkuseadjad, ei suutnud palju pakkuda eesti keele õigele arenemisele. Nagu uus aja-järk algas E. Ahrensi grammatika ilmumisega. Järgmine põhjalikum töö keele uurimisalal on Viedemanni grammatika, milles 84 lehekülge on lauseõpetusele pühendatud. 1876. a. ilmus K. A. Hermannini lauseõpetus, mis põhjalikum töö sel alal. 1885. a. ilmunud

H. Einerini grammatikas on 15 lehekülge lauseõpetusele pühendatud. Raskem osa on oskussõnade loomine ja leidmine. Eineril on ses õnne olnud, sest mitmed tema oskussõnad püsivad isegi muutmata. Oma grammatika hilisemaid väljaandeid on autor parandanud Hermannini grammatika mõjul. Raamatus on siiski mõned väärtused: ei tehta õiget vahet sihitudes ja teoviisi määruses; määruste liigitus puudulik. Ortograafilised vead korduvad ka uuemais väljaandis. J. Jõgeveri grammatika esimesis väljaandis on lauseõpetust vähe puudutatud, see osa täieneb ainult hiljem. Tundub ülevaatlikkuse puudus; konar-lusi ja ebatäpsusi tuleb keeles ette. Silmapaiste on saksapärase sõnade järjekord kõrvallauseis. Ei anta lause-liikmete definitsioone. Määrusi viis nagu vene keeles. Jõgeweri lauseõpetus oma keele tõttu pole algkoolile kohane, keskkoolis võib teda tarvitada õpetaja kaasabil. 1921. a. ilmus A. Ploompuu lauseõpetus. Keelega võib rahul olla; sisaldab eksimusi, mis ka järgmises väljaandes (1923) ei ole parandatud. Liitlause lühendus on kõige ebaõnnestanum osa. Raamatut võib tarvitada algkooli VI. klassis. 1922. a. ilmus H. Põllu lauseõpetus. Põld on soome keelest eeskujuna võtnud. Kahjuks on ka teisi grammatikaid eeskujuna võetud. Raamatu heaks küljeks tuleb lugeda harjustikku, mis kahjuks vähearvuline. Subjekt, predikat, lauselühendus, kaudne kõne ja eitussõnade tarvitamine on hästi käsitatud. Ka sõnavormide tarvitamine lauses esineb grammatikas. 1923. a. ilmunud O. Looritsa grammatikas leiduvat lauseõpetust ei saa tarvitada koolis konspektiivse iseloomu ja mitme ebaõnnestanud näite tõttu. 1924. a. ilmus L. Ketuse „lauseliikmed eesti keeles“. Autor püüab lauseliikmeid käsitada soome keele alusel. Teaduslikust seisukohast parim süntaks. Väga soovitatav õpetajaile ja üliõpilastele; ka keskkoolis võib tarvitada, kuigi teatud osad liig laialt käsitatud ja mõned osad lahendamata. (Järgneb).

Kirjandus.

Ado Rull. *Õigekirja algharjutused*. I vihk V tr. 1924. ja II vihk neljas tr. 1924. Trüki jaoks korraldanud ja trükki toimetanud V. Tamman.

Raamat on määratud „algkoolide ja keskkoolide alamate klasside jaoks.“ Nagu märkustest I vihu 47. ja 52. lhk. võib aimata, on I vihk määratud peajasjalikult I ja II õppeaasta ja osalt vist ka kolmanda jaoks. II vihk tuleks pärast seda. Paistab nagu oleks vihkudes *nelja* esimest õppeaastat silmas peetud. *Esimesel õppeaastal ei julgeks* siiski seda raamatut lapsele anda.

Lubatakse küll harjutada õigekirja, kuid pakutakse tegelikult rohkem: harjutatakse ka üldist keeleoskust ja puudutatakse mõndaigi sellest, mis keeleuuendus esile toonud (näit. käänete tarvitamine eessõnadega vormide asemel).

Kui arvata eesti õigekirja alusteks nägemismälu, kuulmist, musklimälu ja mõnda õigekirja reeglit ja õpetamist nendel alustel pidada otstarbekohaseks, siis võiks Rull-Tammani raamat meid peaaegu rahuldada.

Nägemismälu tähtsust rõhutatakse sellega, et I vihu algul pakutakse 32 lhk. teksti kirjatähtedega, millest ärakirjutamine andvat Lay järele kõige paremad kogemused silmale. Eelmärkuses õpetajaile rõhutatakse *kuulmist*, mis oligi viimasel ajal peaaegu hüljatud meil. *Musklimälu* saab oma osa kirjutamistegevusest õigel viisil; *reegleid* tuuakse ka, kuid soovitatakse nende tuupimisest hoiduda.

Kui asume aga asja lähemale eritlemisele, märkame kohe vastakusi: Kui algul rõhutatakse *nägemismälu*, siis pärastpoole pakutakse *harjutusi väljajäetud tähtedega*, kus *eksimused* võimalikud ja mille kaudu võib kergesti lõhkuda seda, mis eelpool vaevaga püstitatud. Pealegi tehakse need harjutused väsitavaks kunni kuuest võimalusest valikuga vahelejätud tähe kohale. Seal rõhutatakse nähtavasti reeglit või ka kuulmist. *Reegel* võib mõnel puhul *kuulmis* ja *nägemismälule* kaasa aidata (nagu — sõna algul kirjutatakse eesti sõnades ainult

p, t, k, kuigi seal foneetiliselt kuulub b, d, g; kui kaks kaashäälikut kõrvuti, ei kirjutata kumbagi kahekordselt; d ja t, g ja k kirjutamine sõnades nagu heitsin, leidsin, raudsed jne.). Üldiselt ei suuda aga lapsed reeglitest kuigi palju järeldada. — Vast enam õigustab reegleid ja definitsioone lapse *isetegevuse* printsiipi, kus nad teatud vaatluste ja mõtlemise tagajärgedena esinevad. Kui nad aga valmilt õpilasele pakutakse ja lapsel kästakse nende järele käia, nagu seda vahel I vihkus juhtub ja II üsna sagedasti, siis tuleks seda igatahes puudusena võtta. Autorile pole küll ka isetegevuse printsiipki võõras — ta kasutab seda üsna sagedasti.

Kui vahelejätud tähtede juures tahtakse kuulmist kasutada, siis kujuneb see eksamiks. Sel puhul pole see aga enam *harjutus*, mille ülesanne pole ju mitte *kontroll*, vaid uute ja õigete *oskuste andmine*. Kui on kuulmises viga, siis tuleb seda parandada vastava harjutusega kõnes ja siis selle järele õpetada last igale häälikule kõnes leidma vastav täht kirjas ja looma nii assotsiatsioonid kõne ja kirja vahele. Vahelejätud tähed ei soodusta aga seda kuidagi, vaid võtavad nägemiselt ühe osa veel ära ja nõrgendavad niimoodi neid ühendeid nägemise ja kuulmise vahel.

Kui peab harjutus oma tõelise tagajärje saavutama, siis ei tohi ta jääda paljaks mehaaniliseks tegevuseks, vaid peab kõik õpilase *jõu ja tähelepanu kaasa tõmbama*. Seda suudab ainult see harjutus, mis on lapsele *huvitav*. *Igavad harjutused ei vii* kunagi sihile ja õpetavad lapsele halva kombe — kirjutada mõtted laokili. II vihu lhk. 25. tunnustab autor isegi, et seal harjutused on *igavad* ja isegi *ebaloozilised* (iga õppimine olgu ju mõtlemine!). Ta soovib sellest mitte hoolida. *Ei saaks* kuidagi sellele autori soovile vastu tulla.

Igavaid harjutusi ei esine üksi nimetatud leheküljel. I vihu lhk. 52—57 ja II vihu 56, 57 on need veelgi pahemad ja terve II vihk seisab koos üksikutest lausetest — igaüks omalt erialalt; ka

esimeses vihus pole neist puudu. Need laused sunnivad aga lapse ettekujutuse *hüplema* ühelt asjalt teisele: õunalt lau-ale, siis kassi ja koera suhetele, kasti kaanele, järve ääre, venna võiduloosile jne. jne. (harj. I. v. lhk. 58). Ei leia laps kustki *pidet* oma kujutusilmale. See toob kaasa *tüdimuse ja igavuse*. Üks kõiki meeli valdav harjutus võib väärida kümneid ebahuvitavaid! Siiski tuleb tunnustada, et käesolevas raamatus esi- neb heakene hulgakene vanasõnu, mis omast kohast on ka keelelised tervikud, ja seotud palasid esineb I. vihus üsna rohkesti; ka II vihus on neid lõpus.

Harjutama peab seda, milles puudub *oskus*. Kui lhk. 80 (I v.) harjutatakse ka sõna *on* ja proovitakse, kas laps oskab seda ühe o:ga kirjutada või paneb kaks, siis on see lapse *kiusamine* ja harjutamine reegli pärast. *Tarbetu* tundub olevat ka osa harjutustest kään- delõppude kohta II vihus. Keeleõpetuse seisukohalt oleks kasulikud seda liiki harjutused, kust selguks käänete *tähendus* ja mis õpetaksid neid õieti tarvitama.

Teistest *üksikasjadest* võiks tähendada: kirjutatud tekstis ei vasta n ja m, vast k: gi traditsionaalseie eesti kujudele; need tunduvad *vene pärandusena*. Muidu on kiri üsna *selge*, kuid kohati liiga *kokku surutud* (lhk. 10. ja 25. all). Korralikus kirjas peaksid ka read olema ühepikkused. Nüüd moodustavad ridade otsad kõvera ja hambulise joone. Eriti paistab see silma lhk. 9, 10 ja 31.

Mõned seletused tunduvad kas *üleliigsetena* või isegi *segavatenä*. Lhk. 46 I v. seletakse tähe ja hääliku vahekorda ja kõneldakse sel puhul päris *kohatult*. M: ist ja H: ist: II vihu algul kõneldakse selgitades lause mõistet, et lauset on võimalik kirjutada ka ilma *ütlemata*. „Ütlemine“ pole aga ainult suu tarvita- mine, vaid on palju keerulisem protsess. Sama II vihu 47. lhk. kõneldakse, et *minevikus* olevat sõna *raskem kui olevi- kus*. Mõeldakse nähtavasti astet ja selle vaheldumist. *Ma=mina, sa=sina* jne. vahe- kord tõstetakse esile ja võib mulje saada, nagu oleksid mõlemad vormid tähenduselt võrdsed. Ometi on kumi- malgi oma kindel koht. — II v. 50. lhk. olevast seletusest paistab, nagu oleks *mull'* normaalne „lauludes“ *mulle ase-*

mel; seda lühendust peame paheks ja puuduseks ka luule keeleski. — Ei taha paika pidada seletused n. n. koondatud lausetest. Kuidas tahetakse seletada siis lause saamist „Jaan ja Jüri on ven- nad“? Kas „Jaan on vend“ ja „Jüri on vend“?

Keele, õigekirja ja trükivigadest nõu- aksid parandust I vihus: *seene isu* pro *seeneisu* (I, 4) *nisu terakesi* pro *nisute- rakesi* (I. 7), *sae puru* pro *saepuru* (I. 8) *õle kubu* pro *õlekubu* (I. 12), *halbi* pro *albi* (-8 I. 21, 64, 65), *armu teelt* pro *armuteelt* (I. 39), *tuule õhk* pro *tuule- õhk* (I. 39) *aeda* ja *aida* tarvitatakse vaheldamisi (I. 44, 45), *äishäälikute* pro *täishäälikute* (I. 50) „või“ asemel kirju- tatakse „ehk“ igalpool, kus kästakse kirjutada valiku järele see või teine täht või ühend (näit. kirjutage I e k II pro I või II), samuti ja asemel *ning*: luges nüüd kukest *ning* kassist, lehmast *ning* lambast: *jaheda* — k pro *jahedaks* (I. 63), *sammeldub* pro *sammaldub* (I. 65, 69), *vihma pilv* pro *vihmapilv*, *vilja tera* pro *viljatera*, *karja tänav* pro *karjatänav* (I. 67) *põlend* pro *põlenud* (praeguse ametliku keele järele) (I. 68), *kokke* pro *kokki* (I. 71), lhk. 86. on tähed segi; *piiske* pro *piisku* (I. 92); „*pilves vilksatas tuline tuksatus*“ (I. 8), mis pole päris loogiline, sest *nahakse* tuksatust, mis on õieti *tun- dud*; *ränk on käia raske (!) tuulega*“ (I. 64); „*vaarao nägi seitse* (pro *seitset*) *lahja lehma*“; ... kahel kujul esinevad — *ker- gemal ja raskemal* (I. 72, 75) pro *kahes* kujus ... *kergemas ja raskemas*; iga katse ei õnnesta“ (I. 83) pro *õnnestu*; „On sul koolis ka palju sõpru?“ (I. 90) pro *kas on sul...*

II vihus: „Oled sina see, kes...“ (I. 5) pro *kas oled sina...?* „Kaugelt näen kodu kasvama“ (I. 36) pro *kasvatav*; „*vaskne nõu on seest ära tinutatud*“ (I. 45) — „*ära*“ *tarbetu*; „On sinul raha, siis on sinul ka sõpru (I. 51) pro *kui on sinul raha, siis .. vee lähkri* pro *veelähkri* (I. 61, *poisitaskust* pro *poisi taskust* (I. 61), *kõigeparema* pro *kõige parema*.

Ülaltoodud vead ei paku meie kooli- raamatutes õieti midagi erakordset, kuid ka teisedki küljed on samalt tasapinnalt. Raamatu suuremateks puudusteks tuleb

pidada *väljajäetud tähti*, mida küll on piiratud eelmiste trükkidega võrreldes, *isetegevuse* põhimõtte ebajärjekindlat läbiviimist ja harjutusi *üksikute sõnadest ja sidumata lausetest*, mis pealegi igauks oma *erialalt* võetud. Kui pole võimalik harjutusi igakord seotud paladest võtta, siis võiks need *koondada vähemalt teatud elamusalale*, et lapse ku-

jutusilmale osaltki teatud pidet pakkuda. Ülemaal esitatu põhjal peab järeldama, et Rull-Tammani „Õigekirja alg-harjutused“ ei paku meie koolikirjanduses midagi erakordset või silmapaistvat, vaid seisab keskpinnal ning ei nõua seega mingit *erilist soovitusi*, kuigi tal on teeneid meie koolis.

A. Öunapuu.

Omatehtud katseriistad.

Prof. M. Janson.

Grammafoni.

Helilisi nähtusi uurides peab üht asjaolu eriti tähele panema, et iga keha võib panna helisema, kui ainult korda läheb tema teatud kiirusega võnkuvalt liikuma panna. Edaspidisele arutusele tuleb siis tooni kõrguse, heli tugevuse ja täambri küsimus.

Lastel on helilistest nähtustest oma-pärane arusaamine, see on aga väga segane ja ebateadlik. Nemad ei eralda oma kujutis heli selle tekitajaist põhjusist. See on vaid udune ette-kujutus keha mingist erilisest „omadusest“ välja anda teatud kindlaid helisid. Igapäevaste vaatluste tagajärjel teavad lapsed, et kellukene kõliseb, vile viliseb, inimene räägib ja laulab, paber krabiseb. Igapäevane elu tõendab neid oletusi, aga ta ei puuduta seejuures heli tekkimist ennast. On tarvis midagi iseäralist, mis vastu käiks teadmatult tekkinud arvamisega, mis sunniks mõtte töötama energiliselt. Niisuguseks tõukeks mõttele võiks olla võimalus panna paber helisema, vilisema, laulma ja rääkima. Kui lapsed otsekohese katse tagajärjel veenduvad niisuguses võimaluses, siis on nende ettekujutus helist ja selle tekkimise põhjusist seatud täiesti uuele alusele. Selle poole peabki püüdma õpetaja.

Kõige soodsamaks abinõuks sellele sibi saavutamisele on grammafoni tundmaõppimine, kuna selle abil võib tekitada kõiksuguseid helisid.

Kui õpetaja esitab õpilastele julge idee — ehitada omal jõul grammafoni, siis see kindlasti vaimustab õpilasi sel määral, et nende tähelepanu täielikult ja intensiivilt on juhitud asjale.

Grammafoni ehitamiseks on aga tarvis hästi tunda ja aru saada tema koosseisust. Kes on näinud grammafoni? Kui ehk keegi on teda näinud, siis see jutustagu ja joonistagu temast. Kui pole võimalik grammafoni ennast näidata, võib rahulduda ainult joonisega. Äärmisel juhusel, paremate puudusel, võib näitamiseks tarvitada kas või ainult pilti grammafoni nõelte karbil. Kui lastel seisab seesugune meelitatav perspektiiv ees, kui seda on ise-seisvalt grammafoni ehitamine, siis võib olla kindel, et nende koondatud tähelepanu leiab ka sellestki pildist kõik ehitusel tarvilikud üksikasjad. Õpetaja võib aidata õpilasi joonistega tahvilil ja seletustega.

Nii on mõte juba tõuke saanud. Selle ees seisab veel *takistus*, mille ta aga ära võita püüab. Esimeseks sammuks ses sihis on antud takistuse *piiride kindlaksmääramine*. On tarvis selgeks teha missugune aparaadi osa on kõige olulisem, kas võivad lapsed selle ise valmistada, missuguses vahekorras on temaga teised osad ja mil määral on võimalik nendeta läbi saada, ehk neid teistega asendada? Niisugune *piiride kindlaksmääramine* on võimalik ainult kõige hoolsamal, püsival ja täpsemal

vaatlusel. Lapsed asuvad selle juure aetuna neile tunduvast tungivast tarvidusest, aga mitte õpetaja mõju all. Nad vaatlevad iseseisvalt üht kui teist detaili, et selle tarvidust selgitada.

Nii seletub kõige olulisem osa, mille puudumisel täiesti õige aparaat ei tee ühtki häält. Selleks osaks on plate. Edasi järgneb plate demonstreerimine. Suure huviga uurivad õpilased plate erisusi, õnarusi ja lainetaolist tõusu ja langust neis.

Nüüd on aeg üle minna järjekindla ja loomuliku mõttevoolu järgnevaile momentidele ja nimelt — *probleemi võimalikkude lahendusviiside ülesseadmisele*, nende *arengule*, algul *arutuse teel*, aga edaspidi *järeleproovides katse teel*.

Osutub, et kõige olulisem osa on juba käes, aga pole veel teisi. Kas ei võiks neid ise teha ehk asendada teistega, mis sama töö ära teeksid?

Mis on vaja teha, et panna plate laulma? Kõige esmalt on tarvis ta kergelt ja ühtlaselt liikuma panna. Kuidas teha seda? Las' lapsed arvavad ja panevad ette mitu ühesugust abinõu. Mõne neist võib läbiarutamisel tagasi lükata ehk jälle vastu võtta, aga parem võimaldada lastele ise proovida ülesseatud projekti kehastada.

Iseäranis tähtis on, et sel momendil õpetaja ei segaks oma autoriteetliku jaatamise või eitamisega lapsi, mis nende iseseisva loomingu võib surmata. Tegelikult peab järele katsuma iga iseseisva projekti, kuigi see oleks kas või ettepanek kinnitada plate küljelipandud vankri rattale, ehk keerutada teda pliatsi otsas või seks keerutatud nõõri abil. Praktika näitab kohe puudused ja nõuab konstruktsioonis parandust. Esimene katse kutsub esile terve rea teisi, mille juures selguvad otsitava ülesseade tingimuste üksikasjad. On täiesti võimalik, et lapsed võivad leida probleemi iseseisva ja originaal lahendusviisi ja sel korral valdab neid ülesleidja ülev ja pühalik meeoleu.

Aga, võib olla, et laste ülesleidus ei küüni kaugemale plate kinnitamisest pliatsile, mis peopesade vahel keerleb. Siis oleneb õpetajast, kes katsel selle võimaluse järele proovib, võimalikkude

täienduste esitamine. Sel ehk teisel momendil võib õpetaja lastele appi tulla, näidates kuidas on võimalik valmistada aparaadi peamist osa kahe klaasitoru abil, millest üks teise silindrina hõlmleb, nii et teine selle õõnsuses vabalt liikuda võib.

Võib olla, on ka teisi aineid käepärast, mis täita võivad silindri aset, näit., ihusoojamõõtja metallist toos, metallist torukene, püssipadrunist ehk muud sarnast. Keerlevaks teljeks võib võtta ümmarguse pliatsi, puust ehk metallist kepikese jne.

Nüüd oleme jõudnud aparaadi peamise osa ehituseni; et kirjeldust mitte keeruliseks teha, andume täielikult konstrueerimise küsimusele, jättes metoodilised küsimused kõrvale. Tähen-dame ainult, et mida passiivsem on õpetaja, kes ainult äärmisel tarvidusel oma nõuandmistega ja juhatustega välja astub, ja mida rohkem oskab ta äratada õpilasis aktiivsust—seda õigemalt ja produktiivsemalt edeneb õppetöö.

Nimetatud peamise osa — mis joonisel 1. lhk. 83, tähtede „a“ ja „b“ all kujutatud — konstrueerimisel peab iseäranis silmas pidama, et pöörlev telg oleks õieti juhitud silindri avausse. Silinder peab hoidma, et telg ei võnguks ühest küljest teise, kuid ta peab võimaldama sellele vaba pöörlemise.

Seks tarvitame silindri jaoks klaasitorusid 6—7 m. m. diameetriga ja 5—6 m. m. jämedusi telje jaoks. Silinder „a“, mis ühest otsast umbne, võib olla 9 sm. ehk rohkem, pikk. Telg „b“ võib 24 sm. pikkune olla. Ots peab tal olema vähe painutatud ja tõmpkoonuse taoliselt teritatud. Tuleb silmas pidada, et selle koonuse pind ja kumerus oleksid õieti seatud, muidu võib tekkida telje pöörlemisel soovimata hüplemisi.

Et telg täiesti vabalt pöörleda võiks, selleks on tarvis teda määrada rasvaga, ehk silindrisse mõnda määreainet, kas vaseliini, kastoori v. m. valada.

Nüüd on tarvis silinder täiesti vertikaal-asendisse kinnitada. Selle jaoks on kõige kohasem võtta jäme (5—7 sm. diameetris) kork. Korgitõmbaja ehk ümmarguse viili abil tehakse korki auk ja suurima hoolsusega kinnitatakse silinder sellesse. Vastava korgi puudu-

misel võib kasutada rukkileiva-kannikat, nii kui see joonisel tähe „c“ all näidatud. Sel juhul peab asetama silindri veel värskesse leiba ja laskma viimase ühes silindriga kuivada. Siis kinnitub silinder väga tugevasti. Kork ehk leivakannikas kinnitatakse naeltega laua „r“ külge.

Plate „f“ kinnitamine sünnib kahe pudelikorgi „l“ vahel, millest telg „b“ läbi on torgatud. Korgi pinna, mille lasub plate, peab hoolega horisontaalseks tegema. Teije jämedus selle ülemises osas peab võimalikult täpselt ühte langema plate keskpunktis oleva auguga. Ülemine kork („e“) surub platet vastu alumist korki. Aparaaadi ülesseadmisega nii ka gele jõudnud, peame hoolega järele proovima, kas plate õieti keerleb. Selleks paneme ta tühtlaselt liikuma keerutades telge parema ja vasaku käe sõrmede vahel „d“ kohal. Et sõrmed klaatorul ei libiseks, võib selle koha kummtorukesega („d“) üle tõmmata, võib aga ka selleta läbi saada.

Peaasi, mis peame saavutama, on plate ühetasane liikumine täiesti horisontaal-tasapinnas võimalikult vähemagi viitamisega.

Nüüd võib katsuda panna laulma mitmesuguseid asju; nõela, sulge, (neid teravast otsast kinni hoides ja jämedat otsapidi õnarustes liikuda lastes), postkaardikest, oma küünt, habemenoa otsa jne.

Kuid peab silmas pidama, et teravad asjad võivad platet rikkuda. Edasi, kui neid otsekohe sõrmede vahel hoida, siis hüplevad nad korratult ühest õnarusest teise ja selle tagajärjel kostuvad meloodiast ainult üksikud sõnad ehk laused. Kõigile sellele tuleb juhtida laste tähelepanu. Lapsed panevad tähele, et nõel tekitas mingisuguseid hääli, aga need olid segased, postkaart, ehk parem visiitkaart, tekitas märksa rohkem arusaadavaid helisid, ent väga tasaseid. Võib olla, tuleb mõnele mõtte ühendada nõel kartoon-lehekeseaga.

Selleks lõigatakse võimalikult tihedast, aga mitte paksust kartoonist riba „h“ (v. joon.) Riba laius ühest otsast võib olla 2 sm. ja teisest — 3—4 sm., pikkus — 10 sm. Nõel „g“ torgatakse kartoonist läbi, nii kui see joonisel

näidatud. Hoides sõrmedega kartooni vabast otsast kinni lastakse nõela plate õnarusis liikuda. Nõel seisku platega peaaegu täisnurga all (50° — 80°).

Nüüd on tagajärjed juba palju paremad. Võib juba eraldada üksikuid sõnu ja terveid lauseid. Kuid siiski on hääli veel nõrk ja tekib tarvidus seda kõvendada. On aeg tarvitusele võtta ruupor.

Viimase võime kokku keerata võimalikult tihedast paberist. Ruupori suuruse kindlaksmääramine pole tähtis. Joonisel on ruupori („i“) keskmiseks pikkuseks võetud 45 sm. ja avause dia-meetriks 15 sm.

Kerkib küsimus kuidas panna sellesse membraan?

Seda võib kas lihtsalt nihutada toru avause, nii et membraan seal tugevasti seisaks, ehk jälle kinnitada ruupori seinetele nõõpnõelaga, nagu näidatud joonisel.

Hoides ruuporit käes ja lastes nõela mööda platet liikuda, võime saada küllalt selgeid ja tugevaid hääli. Kuid käe värisemise tõttu hakkab nõel ühest õnarusest teise hüplema ja kuulduvad ainult fraaside katkendid ehk jälle tekiavad lõputa kordumised.

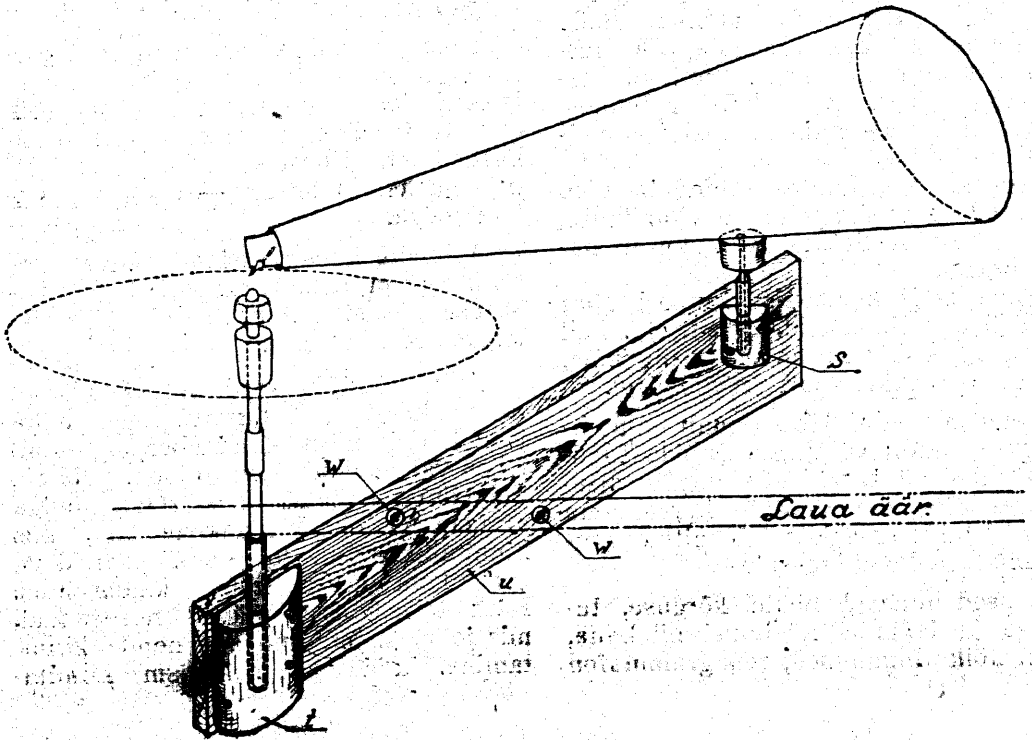
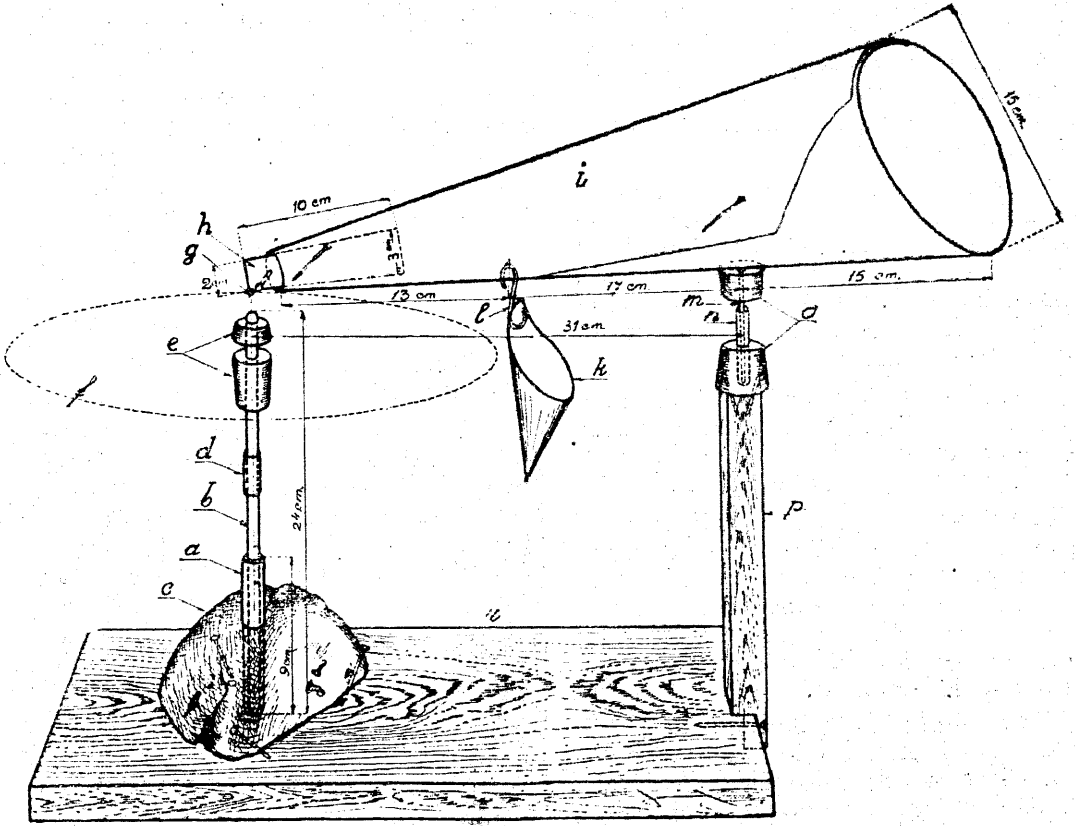
Tuleb jälle täiendada aparaaadi üksikasju ja töötada ruupori kinnitamisel.

Kõike kavatsetuid ruupori kinnitamisvõimalusi arutades, tulevad lapsed vistist ka selle peale, et ta peaks ikkagi liikuv olema.

Selle saavutame, kui aparaaadi peamise osa („a“ ja „b“) konstruktsiooni vähe muudame.

Väikene, ühest otsast umbne klaas-torukene. „n“, ehk pliitsi metall putk pannakse poolest pudeli korgist „o“ läbi. Viimane kinnitatakse naelte ehk nõõpnõeltega alusele „p“. Korgi „o“ teisest poolest torgatakse nael „m“ vastava pikkusega läbi. Siis kinnitatakse ruupor korgile „o“ kas sama naela „m“, ehk kahe nõõpnõela või knopka abil. Kui ruupor on nimetatud suuruses võetud, siis on kinnituspunkt laiemast otsast peaaegu 15 sm. kaugusel.

Kui nüüd nõela mööda platet lasta liugleda, siis on resultaadid juba palju rahuldavamad. Võib ehk juhtuda, et ruupori laiem ots kaalub alla ja selle tõttu puudutab nõel vaevalt platet. Siis võib ruupori lihtsalt-käega või kepi-

kesega alla poole suruda, ja hääel kõveneb. Korrales seda hääle nõrgendamise ja kõvendamise katset järjest mitu korda, on kerge viia lapsi otsusele, et ruupori kitsama otsa külge oleks tarvis mingisugune raskus riputada.

Selleks kinnitame traadist konksu „e“ abil tuutu „k“, millesse võib panna raskuse. Lõikame vanalt ümbrikult nurgakese ära - ja saamegi tuutu „k“. Raskuseks võib võtta haavleid ehk raha. 12—14 viiemargalisest on küllalt et nõela platele suruda.

Raskuse kinnitamise punkt „k“ ruuporil peab võimalikult lähedal olema kitsamale otsale. Joonisel on kitsama otsa ja konksu „e“ vahe 13 sm.

Nüüd on grammafoni kõige oma detailidega valmis; jääb üle vaid reguleerida plate pöörlemise tarvilikku kiirust. Telge otsekohe sõrmedega keerutades on võimalik järjest reguleerida tooni kõrgust, keerutamist aeglasemaks jättes ehk kiirendades.

Grammafoni abil võib ühte ja sedasama motiivi kuuldavale tuua sügava bassi või kõrge kurgu-häälega. Nii selgub tooni kõrguse olenevus võnkumise kiirusest.

Muidugi, võib ju ka pöörlemise jaoks valmistada mehaanilise abinõu. Selle projektide valmistamine antagu ka lastele. Nendelt on saadud mitmel korral väga huvitavaid konstruktsioone rullide ja niitide mitmesugusist kombinatsioonest jne.

Aga ka mehaanilise abinõuta võib saavutada muusikapalade ettekandmise, mis läheb vähe lahku ostetud grammafoni omast.

Paberist ja kartounist ruupori tõttu on hääled palju meeldivamad, ehk küll kõrgemad, kuid puudub see vastik kõla, mis tekib plekkruupori tarvitamisel.

Peale meeldiva lõbu annab omatehtud grammafoni võimaluse õppida tundma kõlaliselt nähtusi õigel metoodil, otsekoheles töös, mis sunnib korraldama lõpmata hulka katseid väga mitmesuguselt oludega kombineerides.

Lapsed uurivad hääle kõrguse, tugevuse ja täämbri küsimusi nii kaua, kunni kõik võimalused, mis grammafoni

selleks pakub, läbi on katsutud. Tähtis on ainult nende uurimisi juhtida, aidata neid katsete korraldamises ja hästi läbi töötada võnkuva liikumise küsimus. Kui nad on veendunud, et iga keha võib häält teha, kui seda aga vastava kiirusega võnkuvalt liikuma panna, siis on nende arusaamine kõlaliselt nähtusist muutunud. Töös omavad nad antud nähtuse nii et võivad selle täiesti oma tahtele painutada ja teadlikult saavutada ülesseatud sihte.

Tähtsamaist üksikasjust võib nimetada järgmisi.

Esimesteks katseteks on parem võtta plated lastele hästi tuntud soolo lauludega ehk orkestri tükiga marsi või tuntud tantsu tempos. Edaspidi, kui aparaat on lõpulikult korda seatud, võib ükskõik milliseid platesid võtta. Vanu platesid võib muusikariistade kauplusest 100 margaga tükk saada. Karbikene nõelu maksab 35 marka. Plate ostmise juures on tähtis selgeks teha kumba pidi platet liikuda lasta ja kus kohast (äärest või keskpunktist) nõel liikuma panna. Muidu võib mittemeeldiv üllatus tekkida. Hea on ka kui kohe kindlaks tehakse plate pöörlemiskeerude arv minutis, harilikult kõigub see 80 ja 100 vahel minutis.

Aparaadi üldise konstruktsiooni suhtes olgu öeldud, et seda võib igatmoodi teisendada. Näiteks, laukene „r“ võib olla ka tervikuline, ehk koosneda kahest osast. Ühest — millel alus ruupori jaoks, ja teisest — pöörleva mehhanismiga.

Viimane konstruktsioon on veel parem, sest ta annab ruupori ümberpaigutusele, vastavalt nõela seisakule platel, suure vabaduse.

Aparaadi võib seada ülesse nii, et ta on kergelt ülekantav nagu näha joon 1., ehk nii, et tema ümberpaigutamine on vähem hõlbus, nagu joon. 2.lhk83. Sel viimasel täidab laua „r“ aset hulga kergem ja õhem lauakene „u“, mis kinnitatakse naelte ehk kruvidega „w“ laua serva külge kaldasendis. Kõik teised osad jäävad needsamad, mis joon. 1., muutub aga nende kinnitamine. Pöörleja mehhanism kinnita-

takse korgi („t“), leivakännika ehk plekkükikese abil. Samuti võib ka kinnitada ruupori kinnitamise abinõu „s“.

Kui materjali iseärasus nõuab, võib pöörata keerleva osa nii, et telg oleks

liikumatu, aga sellel liiguks silinder, mille peale sel juhusel asetatakse plate. Siin võib telje palju lihtsamini kinnitada, näit., lihtsalt naeltega kinni lüüa, ehk traadiga siduda.

Karskus.

Karskuskasvatustöö

alal on viimasel aastal võimalus konstateerida teatud süvenemist. Eesti Karskusliit, kui selle ala sennine organiseerija, on püüdnud eeskätt kahes suunas tegutseda, ühelt poolt kutsuda õpetajaskonda aktiivsele karskuskasvatustööle ja teiselt poolt, rakendada noorsugu isetegevuse põhimõttel karskustööle.

Mõlematel aladel tegutsemine on andnud tagajärgi. On paranenud ka töö järjekindlus selle läbi, et nimetatud tegevusaladel eriline tööjõud karskuskasvatusinstruktori näol töötab juba pikemat aega.

Instruktori tähelepanu keskkohaks 1924 a. on olnud noorsoo organiseerimine karskustööle. Sel alal on instruktoril võimalus olnud aktiivselt osa võtta E. Noorsoo Karskusliidu tööst, kuna N. K.-liit ise asutati juba eelmisel aastal instruktori õhutusel.

Liidu tegevusaruandest on näha, et 1924 a. lõpul kuulus liitu juba 51 organisatsiooni 5054 üksikliikmega, kuna liidu peategevus on seisnud organiseerimistöös, joomakommetevastase võitluse arendamises ja väärtusliku enesekasvatus- ja noorsoo karskuskirjanduse soetamise.

Organiseerimistöö alal on liit karskuskasvatusinstruktori juhtimisel, peale selle kui olemasolevad org.-id enam-vähem juba liidu ümber olid koondunud, hakanud korraldama organiseerimislendusi üksikutesse maakondadesse uute org.-ide asutamise sihiga. Nii külastati 1924 a. teisel semestril 8 inimese pool, 86 kooli, peeti 11.157 õpilasele 89 karskuskõnet, asutati 41 uut noorsoo karskusringi, 2237 liikmega ja pandi mitmel pool asutamise mõtte liikuma. Rahvakoosolekuid peeti sellega

ühenduses 41, millest osa võttis 2258 inimest.

Joomakommetevastase võitluse alal on liit välja andnud suuremas arvus eksemplarides 2 lendlehte ja hakanud korraldama karskustöötuste andmist noorte poolt. Aasta lõpuks oli saadetud liidule juba 5570 töötusallkirja.

Enesekasvatus ja noorsoo karskuskirjanduse soetamise alal ilmub liidu väljaandel enesekasvatus- ja elureformiküsimusi käsitav ajakiri „Kevadik“ ja liidu aastaraamat „Noorusjõud“, millest 1. aastakäik läinud aastal ilmus, kuna 2. anne praegu trükkis. Eriteostest toimetati trükki F. Foersteri „Elujuht“ (Lebensführung) ja R. W. Trine „Iseloomu kujundamine mõttejõu läbi“, ning anti välja „Noorkarsklase laulik“, mida organisatsioonidele sel määral liikmemaksu vastutasuna anti, et teda jatkus kõigile üksikliiketele väljajagamiseks.

Tulusid on liidul aasta kestel olnud rahäs 448.002 mrk., natuuras (kirjastajalt saadud kirjanduse näol) 285.780 mk. seega kokku 733.782 mrk. Kulused on olnud 426.325 mrk. 50 penni ulatuses, kuna toetusi noorsoo organisatsioonidele ja noorsoo ettevõtetele on liit andnud 251.246 marga väärtuses.

Vähematest tegevusaladest võib nimetada veel karskusõpingute ja vabatahtlikkude karskuseksamite korraldamist; võistluskirjutuste väljakuulutamist, noorsoo org.-ide tegelaste kursuste pidamist, statistiliste andmete kogumist ja noorsoo karskusliikumise keskarhiivi asutamist. Lõpuks teenivad tähelepanu kontaktloomise katsed vastavate kodu- ja välismaade noorsoo org.-ide keskkorraldustega. Sel alal on ka olnud omajagu tagajärgi. Nii on E. M. K.-liit kirja- ja väljaannete vahetuses Soome, Rootsi,

Norra ja Jugoslaavia noorsoo karskusliitudega ja rahvusvahelise guttemplerite noorsoo orduga. Kodumaal töötatakse käsikäes koolinoorsoo keskliiduga. Nii korraldati möödunud aastavahetusel mõlemate liitude kongressid ühiselt, millega hoiti kokku rohkesti energiat ja ainelist kulu. Kongress ise möödus täies tasakaalus ja oli produktiivne töökongress. Varem väljakuulutatud päevakorrapunktid leidsid kõik asjaliku käsituse nii referentide poolt kui ka läbirääkimistel. Tähtsamate küsimuste kohta võeti vastu vastavad resolutsioonid.

Kongressiga ühenduses peeti ka N. K.-liidu asemikkoogu II. koosolek, kus registreeriti 29 uut liiget, kinnitati 1924 a. aruanded, võeti vastu 1925 a. tegevuskava ja eelarve, liidu rinnamärgi määrustik ja noorsoo karskuskongresside kodukord ning valiti uus juhatus. Liidu liikmemaksuks määrati 10 mrk. isiku pealt ja toetajatele liigetele alammääraks 300 mrk.

Teistest karskuskasvatustöö aladest, mis arenenud instruktorigi organiseerimisel, võib nimetada veel lootusriingide tööd ja karskuspühade korraldamist. Eriti on karskuseksamite korraldamine instruktorigi hoole all olnud.

Õpetajate kongressidel ja päevadel on instruktor esinenud Pärnus, Võrus, Kuresaares ja Tallinnas, loenguid pidanud pedagoogilistel kursustel Viljandis ja suuremad karskusnäitused korraldanud Soome-Ugri hariduskongressi puhul Tallinnas, XIV. karskuskongressi ajal Narvas ja noorsoo III. karskuskongressiga ühenduses Rakveres. Väljasõitudel peaaesjalikult koolides on karskuskasvatuseinstruktor aasta kestel olnud 106 päeva, karskuskõnesid pidanud ja karskustunde andnud 105 ja udupildiõhtuid korraldanud 14.

Ligematest ülesannetest karskuskasvatustöö alal tuleb nimetada noorte, seminaridest ja pedagoogilistelt kursustelt tulevate õpetajate instrueerimist ja neile vastavate, karskustööks vajaliste juhtnööride andmist, karskuslugemiku kokkuseadmist, kevadise karskuspüha korraldamist, karskuskasvatuse liidu asutamise ettevalmistamist ja varem juba alatud, kuid jatkuva iseloomuga ülesannete edasiarendamist, nagu organiseerimislendude karskuseksamite korraldamise jätkamist, karskusõpingute asutamist j. m.

—s.—s.

Organisatsioonide teated.

Läänemaa Õpetajate Liidu peakoosolek.

(Järg).

Viienda referaadi kandis ette J. Uustalu teemile „statistilisi andmeid Läänemaa koolioludest.“ Referent toob ette statistika keskbüroolt välja antud raamatust „Haridus Eestis“ hulga andmeid Läänemaa kooliolude kohta 1922/1923 aastal, näituseks õpetajate koosseisu, vanaduse, hariduse, teenistusaja, töökoormatuse, kõrvaliste kohuste jne. suhtes, võrreldes neid vastavate andmetega Tallinna linna, Harjumaa, Järvamaa, Saaremaa, osalt ka Võru- ja Valgamaa kohta. Referent teeb järgmised kokkuvõtted. Õpetajate kontingent on Läänemaal hariduse ja vilumuse poolest alla keskmise. Raa-

matukogud on puudulikud. Väheste õppevahendite tõttu on õpetajate töötingimused halvad. Õpetajad ei ole kõrvalkohustustega koormatud — isegi seltse, kus nad võiksid tegelastena töötada, on Läänemaal vähe.

Kuid lõpetajate ja edasijõudjate õpilaste arv on Läänemaa koolides parem kui mujal, ja referent arvab, kas siin ei ole mitte tegemist õpetajate vähenõudlikkusega. Õpilaste sügised ja kevadised puudumised on Läänemaal, nagu üldse Põhja-Eestis, kus krunnid enamasti aedadega piiratud ja karjased nii hädatarvilikud pole, — vähemad kui Lõuna-Eestis.

Üldse on Läänemaa kooliolude poolest eelviimasel, mõnes suhtes isegi viimasel kohal.

Edasi järgnevad läbirääkimised eelmiste referaatide üle. Esimene referent annab näpunäiteid tegelikkudele usuõpetajatele eriti imede küsimuses, soovitades areneva teadusega kooskõlas töötada.

Kooliolude suhtes täiendavad J. Uustalu toodud statistilisi andmeid L. Jürissoni ja N. Tanni tõendused, et algkoolid tõesti nõrgalt ettevalmistatud lapsi seminari ja ühiskümnasiumi saadavad.

Algkooli õpetajad katsusid seda seletada liig lühikese kooliaastaga, mitme klassi komplekti süsteemiga jne.

Sellele järgnes ühetunnise vaheaeg, mille kestvusel veel lühike asemikkudekogu koosolek ära peeti tulevikus kavandatava *õpetajatapäeva küsimuse* arutamiseks, mis otsustati pidada kevadepoole.

Peale vaheaja juhatab E. Weidermann.

Kõneleb referent — E. Ö. L. esitaja H. Roos *töökoolist*, toonitades, et raamatu järele ei saa elu tundma õppida, vaid seda tuleb elu enese, elamuste kaudu teha. Lapsele on omane spoon-taanne loomistung, mis avaldub juba tema mängudes, ja seda tuleb osata koolides edasi arendada loovaks tööks ja teadmiste kogumiseks. Soovitab ainesüsteemilt üle minna klassisüsteemile.

Järgmisena kõneles koolinõunik M. Univer *töökooli põhimõtte teostamisest Läänemaa II raiooni koolides*. 148 õpetajat suudab geneetilist metoodi ja analüütilis-induktiivset õppeviisi tarvitada 40%, kuna õppematerjali ümbermoodustamisega ülesanneteks saab ainult 4% (6 õpetajat) hakkama.

Edasi saab sõna E. Ö. L. esitaja J. Rummo *organiseerimisküsimuses*. Referent eeldab kitsaste aineõpetajate ühinguile — üldist liitu, nagu see Eestis teostatudki. Konstateerib Eesti õpetajaskonnas loidust, passiivsust — isegi endisi energilisi tegelasi valdab mõnel pool väsimus. Iseäranis kriipsutas referent alla ükskõiksust oma häälekandja „Kasvatuse“ vastu, mille tellijaid Läänemaal ainult — 18! Soovitab õpetajaskonnale järjekindlat ajakirjanduse informeerimist õpetajaskonna tööst, sihtidest jne.

Järgmisena refereerib A. Kivi *Läänemaa õpetajaskonna organiseerimisküsimuse* üle, kõiki eelkõneleja väiteid Läänemaa suhtes eriti kinnitades ja rõhutades. Hulk õpetajaid, eriti Haapsalu linnas ja Lihulas, on „metsikud“. Ühingud ei saa lihtsa, korraliku kirjavahetamisega, aruannete kokkuseadmisega ega liikmerahade õiendamisega hakkama, osavõlt koosolekutest on leige, kuigi, nagu täna selgus, Läänemaa õpetajaskond kõrvalkohustustega sugugi liialt koormatud pole.

Referent konstateerib üldiselt, et Eesti rahva kihid ja ametkonnad on käinud liig eraldatuna oma rada, mille all kannatab ka koolielu. Nn. „pahandatud õpetajatüübis“ pole alati mitte ükski õpetajad süüdi, mõnikord on seda veel rohkem süüdistajate endi juures, kus absoluutse vastutulematusega liig kerge käega külvatakse kibedustunnet oma asja vastu, nii et ajakirjandusel on viimasel ajal põhjust olnud juttu teha isegi mingisugusest „riigittidimusest“. Referent leiab, et 1. detsembri juhtumused siin seltskonna hinges teatud pöörde paremusele esile on toonud, kuid hoiatab tulevikus endid veel kord sarnase hädadohtliku tõuke tarviduse ette seadmast. Kutsub üles õpetajaskonda väsimata tööga koolis, seltskonnas ja liidus omale seisukohta võtma kõikide ees, kes on valmis „ühes pesuveega ka last välja heitma“, ja kaasa aitama kõigi rahvakihtide ühinemisele kultuurilise loova töö alal.

Läbirääkimistes seletab N. Tann õpetajate loidust elurütmiga: sõjaaegsele närvide pingutustele järgneb puhkuse, rahu nõudmine. Leiab, et maa-konna liidud on üleaurused, sest nad söövad suurema osa sissetulekuid ära, nii et ühinguile liig vähe üle jääb loovaks tööks.

A. Kivi vastab, et niisugune „rahu“ on surnuaia-rahu, millest õpetajaskond peaks ärkama, ja et eriti Läänemaa õpetaskonnal, kes loium kui teised, sõjakärast eemamal olles vähem põhjust võiks olla närvide pingutuse üle kaebada, kui teistel. Mõõndab, et maa-konna liidud ära võiksid jääda, kui ühingud oma ülesannetega ise hakkama saavad, kuid seda pole senni mär-

gata, ja maakonna liidul on tulnud ikka virgütaja osa mängida kui ka suuremaid ettevõtteid, näit. tänast kõnede-koosolekut korraldada, pealegi laiemaile ringkondadele kui seda on üksik ühing. Nii läheb liidu suurem sissetulek ka suuremate ettevõtete peale ja tohib nii õigustatud olla, kuna raskused sel alal teisiti tuleksid lahendada kui maakonna liidu likvideerimise teel.

Ka E. Ö. L. esitaja *J. Rummo* toonitab niisamuti maakonna liitude kui ühingute tagasundijate ja juhtijate tarvidust praegusel ajal.

Hiiumaa õpetajate ühingu küsimuses, kes surmale suikunud ja nii liidust välja langenud, otsustati uurida põhjusi, miks Hiiumaa õpetajad end organiseerimast lakanud, selgitamiseks, mis selles suhtes tulevikus tuleks teha. Esialgselt jäeti mõnelt poolt esiletoodud Hiiumaa ühingu liidust väljajäetmise ja Haapsalu ühingu ühendamise küsimus lahtiseks.

Pensioniseaduse §§ 7. ja 21. leiti olevat õpetajaskonnale vastuvõtmatud ja otsustati nõuda tulevikus nende muutmist.

Võeti vastu ettepanek toetada Eesti Kärskusliidu ettepanekuid alkoholimürgi uuesti korraldamise asjus Riigikogus.

Arutati õpetajate suveekskursioonide küsimust ja otsustati korraldada ankeet, missugune marschut leiab kõige enam osavõttasoovijaid (Põhja- või Lõuna-Eesti).

Õpetajate kodu küsimuses otsustati pöörata teiste kutseühisuste poole, et ühiselt kodu asutada — näit. Pullape piirivalvurite kasarmus või kusagil mujal.

L. Ö. L. aukohtunikudeks valiti: I. Albert, A. Kivi, A. Lint, A. Pääbo ja A. Uibokand, kandidaatideks G. Mõel, J. Mutt, G. Rõõmus ja J. Piilbusch.

Üldiste läbirääkimiste all konstateeriti et E. Ö. L-lt saadud pedag. kirjanduse realiseerimine Läänemaal eriti visalt edeneb. 51.000 margast on tasuta veidi üle tuhande. — Mõni ühing ei usaldanud saadetist üldse avada, ja nii see seisab praegugi.

Hilise aja pärast ei jõutud viimaseid küsimusi küllalt põhjalikult läbi arutada.

Kell 11, 40 m. õhtul lõpetab juhataja pärast 12-tunnist koosistumist koosoleku, tänades koosolejaid võrdlemisi elava osavõtu ja ülesnäidatud püsivuse eest.

Koosolek oli asjalik ja teda tuleb pidada täitsa kordaläinuks.

L. Ö. L. Kroonik.

Tallinna Õpetajate Seltsi aasta-peakoosolek

oli 25. jaan. s. a. linna tütarlaste kommers-gümnaasiumi ruumes. Osavõtjaid umbes 60.

Päevakorras kassa- ja tegevusaruanded, tegevuskava, eelarve, valimised jne.

Juhatab algul M. Wälbe, pärast Th. Kuusik, protokolleerib E. Schmiedehelm.

Koosoleku algul austatakse püstitõusmisega 1924 a. jooksul surma läbi lahkunud liikmete Ernst Pärko, Ed. Grünvaldt'i ja Herman-Rossländer'i mälestust. H. Rossländer ja Ed. Grünvaldt langesid 1. det. mässukatse puhul.

Ülevaade Seltsi 1924 a. tegevusest on trükitult Seltsi liikmeile koolidesse laiali saadetud. Selle järele kuulusid Seltsi üheksaliikmelisse juhatusse läinud aastal O. J. Kiesel, D. Treiman, G. Ollik, G. Hion, W. Waher, J. Depman, W. Peet, J. Tamm ja G. Ney.

Uue juhatuses esimeseks sammuks oli Seltsi Nõukogu ellukutsumine, mis põhikirja § VIII mõttele vastavalt kui erikomisjon oma tegevust juba 22. veebr. võis alata. — Seltsi liikmete korteriolude valgustamiseks asuti erilise korteri ankeedi väljatöötamisele, mis pärast trükitult Seltsi liikmeile koolide kaudu kätte saadeti ja mille tulemustest kokkuvõttega on lubatud asjast huvitatuid lähemal kõnekoosolekul tutvustada. — „Ühistöö“ likvideerimise järele anti Seltsile 336.540 mk. tingimisega, et Selts selle rahaga teostaks „Ühistöö“ ajaloo kirjutamist. Teose käsikirja kokkuseadmise ja trükkiandmise võttis oma peale hra J. Veidenstrauh, kes suve läbi selle kallal töötas. Kavatsus oli teost jõulust trükki anda, kuid hra V. ärasõit Baltiski on asja edasi lükanud. — Kõnekoosolek

kuid on aasta kestel peetud 5; peale selle on ette kantud erilised referaadid sektsioonide koosolekuil. — Kongressidest tuleb läinud aasta tööde hulka arvata III üleriiklik võimlemisõpetajate kongress, mis küll alles 3. ja 4. jaan. 1925 a. ära peeti, kuid mille korraldustööd 1924 a. tehti. Osavõtjate arv umbes 100 inimest. — Kursustest korraldati: 1) „Esperanto“ kursus hra V. Vaheri juhatusel, ja 2) graafilise joonistamise kursus hra V. Schmidti loengutega. Osavõtjaid esimesest — 25, teisest — 50. — Vabadussõjas langenutele mälestussamba püstitamiseks pandi toime korjandus 500 lehega, mis koolidesse laiali saadeti palvega korjandust parajail juhustel toimida. Korjanduse saatmise tähtjaks on 1. juuli 1925 a., kuid juba on kaks lehte tagasi jõudnud 2237 m. 50 penniga. — Selts on läinud aastal oma liikmeile korraldanud kaks piduõhtut: mai- ja mardiõhtu; viimane ühes jubilaaride austamisega 1921 a. eeskujul. — E. O. Liidu kirjastustoodete realiseerimine andis 5910 m.; jääb veel kirjandust Seltsi arvele 101.215 m. ette. — E. K. V. A. Seltsilt tuli kingitusena Seltsile maja, mis asub Kollasel tän. nr. 20-a. Maja on hinnatud umbkaudu 2 milj. peale. Läinud suvel tegi Selts majale 185.000 m. eest välisremondi. Maja eelarves 1925 a. peale on ette nähtud puhast tulu 120.000 mk. Juhatusel oli kavatsus sinna vanade õpetajate kodu asutada, aga üüriseadus ei luba maja üürnikkudest vabastada. — Vasalemma härrastemaja ostuhinna alandamiseks, mis teatavasti kevadel 1.739.509 m. peale määrati, on samme astunud, kuid tagajärjeta. Jääb üle kas ostu- ehk rendileping sõlmida, või koguni loobuda.

Sektsioonidest töötasid 8: matemaatika, võimlemise, ühendatud loodusloomaateaduse, eesti keele, käsitöö, ajaloo, usuõpetuse ja kujutava kunsti; nendest eriti hoogsalt neli esimest. Puuduvad veel uute keelte ja laulu õpetajate sektsioonid.

Komisjonidest olid töös 3: Seltsi nõukogu, maakorralduse ja ekskursionide komisjonid. Nõukogu liikmeiks olid esitajad koolidest, ja tähtsamaks tööks — algkooli õpekavade revideerimine. Maakorralduse komisjoni hooleks oli Vasa-

lemma asja lahendamine. Ekskursiooni kom., mis alles mais moodustati, ei jõudnud peale ühe lähema ekskursionide muud korraldada.

Seltsil oli liikmeid: I. poolaastal — 527 ja II. — 524. Surma läbi on lahkunud: Ernst Pärko, Eduard Grünvaldt ja Hermann Rossländer.

Seltsil oli esitajaid: 1) E. O. Liidu asemikkude kogus — 11, 2) Saksa õp. seltsis — 1, 3) Vene õp. seltsis — 1, 4) Vabadussõjas langenute mälest. komitees — 1, 5) Pedagoogilise muuseumi nõukogus — 2, 6) Eesti Hariduse liidus — 1, 7) Noorte Punases Ristis — 1, 8) O.-ü. „Töökoolis“ — 1 ja 9) Tall. linna haridusnõukogus — 2.

Revisjoni komisjon, mille koosseisus A. Puusepp, A. Univer ja P. Talts, võttis vastu Seltsi varanduse seisuga 1-ks jaan. 1925 a. järgmiselt:

A k t i v a :

Kassas	61.760	35
Liikumata vara ja invent.	633.755	—
Jooksva arvel	265.544	—
Laenud ja väärtpaberid	130.335	—
Võlgnikud	4.800	—
	<u>1.096.194</u>	32

P a s s i v a :

Toetusrahad	65.156	—
Põllutöoministeeriumile	240 800	—
„Ühistöö“ kapital	3.1540	—
Oma varandus	478.698	35
	<u>1.096.194</u>	35

Kokku võttes peab tähendama, et läinud aasta oli rahuliku töö aasta, mil ülesseatud töökava peajoones läbi võeti ja võimalust mööda teostati. Aineliselt on Selts kosunud varanduse juuretuleku läbi (maja), sama on ta kosunud ka liigete juuretuleku poolest: 1923 a. lõpul 478, 1924 a. lõpul 524.

Seltsi 1925 a. tegevuskavva võetakse: 1. Kursuste, loengute ja kõneõhtute korraldamine. 2. Ekskursioonid ja huvireisid. 3. Koosviibimiste korraldamine. 4. Kongresside korraldamine. 5. Vaimlise teravhoiu küsimus. 6. Koolinõunikude aruanded koolide ja õpetajate üle. 7. Sidemetee loomine välismaadega. 8. Sektsioonide tegevuse elustamine. 9. Mälestussamba püstitamise jätkamine. 10. Kodu soetamine.

1925 a. eelarve kinnitab peakoosolek tasakaalu 446.560 margale.

Seltsi käes on juba mõnda aastat kasutada Vasalemma mõisa härrastemaja. Senni polnud selgust, kas põllutöoministerium maja Seltsile müüb ja millistel tingimustel. Nüüd on viimaks teatatud, et valmis ollakse maja Seltsile müüma umbes 1.800.000 marga eest, mis summa tuleb tasuda 30 aasta jooksul iga-aastaliste sissemaksudega. Peakoosolek otsustab Vasalemma mõisa härrastemaja ettepanud tingimustel Seltsile osta ja kohustab ühtlasi juhatuset põllutöoministeriumilt mõisa juure ka maad nõutama. Samuti kohustab peakoosolek juhatuset samme astuma, et Kollase tän. maja korterid võimaluse piires Seltsi liikmeile kasutamiseks vabastataks.

Juhatus valitakse endises koosseisus tagasi.

T. Ö.S. Kroonik.

Saaremaa õpetajate- ja koolielust jaanuari kuus 1925 a.

Saarte õpetajate ühingu liidu juhatus oma koosolekul 19. jaanuaril s. a. tunnistas algkooli õppe- ja tunnikavades järgmised muudatused tarvilikuks: 1. *Teine võõras keel* tuleb algkooli kavast kindlasti välja jätta. 2. *Kodulugu* tuleb tunnistada õppeprintsibiina, mitte iseseisva õppeainena. Koduloo tundide arvel tuleb suurendada emakeele tunde. 3. *Käsitöö* kavast tuleb kõrvalekaldumisi lubada, kuna olud iseäranis maal kavade teostamist takistavad. 4. *Matemaatika* tuleks tehted kümnendmurdudega III. klassi kavast paigutada IV. kl. kavasse. 5. Neljandas klassis tuleb vähendada 1 t. võrra *võimlemist* ja 1 t. esimest võõrast keelt ehk looduslugu, et nädalatumundide üldarv ei tõuseks üle 30. 6. Viieandast klassist ingliskeele tundide väljajätmisel tuleb suurendada emakeele, matemaatika ja esimese võõra keele tunde, kõiki 1 võrra.

Karja õpetajate ühingu oma koosolekul 11. jaanuaril s. a. arutas pikemat koolinäituste ja lastepidude küsimust. Jõuti otsusele, et üldised lastepidud jäävad sel aastal ära, sest endiste aastate kogemused näitavad, et neist palju osa ei võeta. Tingimata tulevad aga korraldada koolitööde näitused ja pidud koolide kaupa. Õpetajad peavad osa võtma oma kihelkonna koolide näitustest ja pidudest mispärast tuleb hoida, et näitused ei juhtuks ühel ajal. Selleks annavad koolijuhatajad oma kooli näituste ajast õpetajate ühingu juhatusetele teada, kes selle eest hoolitseb, et kõigi ühingu piirkonnas olevate valdade (Leisi, Pärnasa ja Maasi) õpetajad oleksid sellest informeeritud.

Karskusküsimuses otsustati tellida Saarte õpetajate üh. liidult projektsioon-aparaat diapositiividega, mida saaks tarvitada kõik ühingu piirkonnas töötavad koolid.

*Kaitse*liidu astumise asjus leidsid koosolejad, et õpetajad võivad tegevliikmetena kaitseliidust osa võtta, kui see ei takista nende koolitööd, kuid tingimata tarvilik on nende moraalne toetus.

Mujal Saaremaal on mitmed õpetajad kaitseliidu organiseerijatena, jaoskonna- ja raiooni-ülematena jne. tegevuses.

Saarte õpetajate ühingu liidu pedagoogilise toimekonna poolt on välja töötatud ja maakonna koolivalitsusele esitatud sü. temaatiliste õpetajate edasiharimiskursuste kava, mis võimaldaks 3 suve jooksul läbi võtta keskkooli humanitaarharu kahe viimase (IV. ja V klassi) kursuse. Töötada tuleks igal suvel 10 nädalat ja igapäev 6 tundi.

I. aastal tuleks läbivõtmisele: eestikeel — 70 tundi, saksa keel — 60 t., ingliskeel — 60 t., loodusteadus ühes tervishoiuga — 30 t., laulmine — 30 t., ajalugu — 30 t., võimlemine — 20 tundi, valitavad ained (näit. ladinakeel) — 60 t. kokku 360 tundi.

II. aastal: eestikeel — 70 t., saksa keel — 30 t., ingliskeel — 60 t., matemaatika — 40 t., füüsika — 40 t., ajalugu — 50 t., võimlemine — 10 t., valitavad ained — 60 t., kokku 360 tundi.

III. aastal: saksa keel — 20 t., ingliskeel — 60 t., mõtteteaduse eelkursus ühes hingeteaduse ja eetikaga — 70 t., kodanikuteadus — 50 t., ajalugu — 60 t., võimlemine — 10 t., valitavad ained — 60 t., matemaatika — 20 tundi, kokku 350 tundi.

Kursustele vastuvõetavalt tuleks nõuda gümnaasiumi III-da klassi kursuse teadmisi. Kõpsuseksamid tuleksid anda teisel ja kolmandal aastal selleks moodustatud kõpsuseksami komisjoni ees.

Loona-õpetajate ühingu aasta-peakoosolek oli 18. jaanuaril s. a. Uude juhatusse valiti õpetajad J. Allik (esimees), M. Pihel (kirjatoimetaja) ja K. Oigemeel (laekahoidja, end.). Ühingu eeloleva aasta töökavva võeti emade päevade korraldamine kõigi koolide juures, kus vanematele antakse juhatuset lastekasvatamise ja õpetamise enne kooliaega. Soovitavaks loeti üksteise tunde klassis pealtkuulamas käia. Kuuldud ja nähtud head ja vead tulevad võtta ühingu üldkoosolekul arutamisele. Otsustati korraldada ühed näputöö kursused täiskasvanuile. Selleks valiti korraldajaks komisjon: V. Maripuu, E. Leeber ja N. Pukk. Õppekavade parandamisel peeti tarvilikuks vähendada koduloo tunde III. klassis ühe võrra ning selle asemele juure võtta üks tund emakeelt nädalas. Ühingu kroonikuks valiti õpetaja M. Masso — Eiklast.

Kroonik.

Aukohtud

on moodustatud järgmiste õp. liitude ja iseseisvate ühingu juures:

1.) *Pärnu Õp. Ühingu* peakoosolekul 29. nov. 1. a. valiti aukohtunikudeks: J. Estam, O. Mälk, J. Kornfeldt, A. Hansen, E. Saar; kandidaatideks: M. Timusk, J. Mühlbach, K. Karolin, A. Hansschmidt ja H. Hansschmidt.

2.) *Virumaa Õp. Liidu* asemikkudekogu koosolekul 14. det. 1. a. valiti aukohtunikku

deks: V. Raam, J. Lindmann, J. Erm, J. Rumbach, P. Veevo; kandidaatideks — J. Kents, V. Labo, A. Liigmann, V. Viikmann ja J. Parm. Esimesel koosolekus 18. jaan. s. a. valiti aukohtu esimeheks — J. Lindmann, abiks V. Raam; kirjatoimetajaks J. Erm, abiks P. Veevo. Asukoht: Rakvere II linna algkool, Tartu t. 4. 3). *Tartu E. Õp. Seltsi* peakoosolekul 5. dets. l. a. valiti aukohtunikkudeks: R. Rägo, J. Tork, J. Ainelo, M. Koch, J. Roots; kandid.—

M. Reinik, P. Treiberg, J. Korits, O. Ramul ja E. Schönberg. 9. jaan. s. a. valis aukohus oma esimeheks Riigikohtu prokurööri R. Rägo, abiks dir. J. Tork'i, kirjatoimetajaks — õp. J. Ainelo ja kirjatoimetaja abiks — õp. J. Roots.

4.) *Läänemaa Õp. Liidu* peakoosolekul 28. dets. l. a. valiti aukoht—deks: A. Kivi (esimees), A. Lint (kirjatoim.) ja A. Pääbo (kirjatoim. abi).

—o.

Kroonika.

Viljandimaa õpetajatepäev

peetakse Viljandis, 20. juunil s. a. Tõekavas on referaadid eesti keele grammatika, õigekirja ja kirjanduse õpetamise alalt algkoolis ja organiseerimisküsimusest. 21. juunil on Viljandimaa Õp. Liidu korraldusel koolitegelaste nõupidamine eelkooliealistele lastele koduõpetuse korraldamise küsimuse arutamiseks. 14. — 19. juunini — eesti keele kursused õpetajaile.

—m.

Õpetajate Karskusliidu küsimus.

Eesti Karskusliit on töötanud välja Õpetajate Karskusliidu põhikirja kava ja saatnud tutvumiseks ja seisukohavõtmiseks E. Õp. Liidu juhatusele. Selle järele töötaks õpetajate karskusliit iseseisva keskasutusena kontaktis E. Õp. Liidu ja E. Karskusliiduga.

Loodetavasti võtab ses küsimuses seisukoha aprillis peetav E. Õp. Liidu asemikkudekogu koosolek.

—m.

Ajakirjandus õpetajaist.

Viimasel ajal on ajalehtedes sageli olnud teateid üksikute õpetajate iselaadi ülespidamisest ja tegutsemisest, nagu: „õpetaja N. leitud joobnuna tänavalt“; „õpetaja-võltsija“; õpetaja N segatud sellesse ja sellesse kohtuprotsessi jne. Et suuremale osale neist teatest õpetajate-asjaosaliste poolt õiendusi pole ilmunud, siis peab neid sõnumeid pidama tööoludele vastavaiks. Need „üleaisa löömised“ üksikute poolt suure kella külge kinnitatult heidavad halba varju õpetajaskonnale. Õpetaja elukutse valinu peab juba arvestama sellega, et tema töö ja tegevust rohkem jälgitakse ja arvustatakse, kui mitmelgi teisel ametialal ja seepärast siis ka tema üle valjemalt kohut mõistetakse kõlbliste vääratuste puhul. E. Õp. Liit on küsimuse väga tõsiselt võtnud ja vastava märgukirjaga õpetajate seltside ja ühingute tähelepanu sellele asjale juhtinud, nõudes ühtlasi ühinguilt, kelle liikmeks sarnased õpetajad on, otsustavaid samme nende oma liigete vastu.

—m.

Õpetajaile, kes õpet. ühingute liikmed ei ole.

Virumaa Õpetajate Liidu asemikkudekogu leiab, et organiseeritud õpetajaskond on õpetajate liiduna oma

tegevusega saavutanud tähtsaid tagajärgi Eesti kooli loomise ja uuendamise alal, mõjuvalt kaitsnud õpetajate õiguslikku ning ainelist seisukorda, mispärast asemikkudekogu mõistab hukka nähtuse, et üksikud õpetajad heameelega maitsevad organiseeritud õpetajaskonna töövilja, sealjuures hoidudes kõrvale isegi niisugusest väikesest kulust, nagu liikmemaks ja ainukese pedagoogilise ajakirja ja õpetajaskonna häälekandja toetamine. Kuidagi ei saa sallida XX aastajal edasirühkiva rahva demokraatses riigis hariduspõllul niisuguseid õpetajaid, kellele ükskõiksed on kooli ja selle elava hinge, õpetaja, seisukord, kes tuimas ükskõiksuses jätvavad kõik teiste teha ja kõik kulud teiste kanda.

Niisuguste arhiiv-õpetajate nimestiku kokkuseadmisele ja avaldamisele tuleb ühingutel asuda ligemal ajal, sest on tundemärke, et õpetajail läheb lähemas tulevikus rohkem ühingute abi tarvis kui senni.

Oleme heas arvamises, et Teie demokraatse rahva õpetajana loete oma kohuseks organiseeritud õpetajaskonna peres ühiselt taotella kooli head käekäiku ja rahva haridusliku tasapinna tõstmist. Kui Teie nimi puudub organiseeritud õpetajaskonna peres, siis loodame, et selle auvõla kustutate kohalise ühingu liikmeks astumisega, vähemalt aga oma seisukoha ühingu teatavaks teete.

V.Õ.L. juhatus.

E. Vilde 60-a. sünnipäev.

Meie vanema ja populaarsema kirjaniku Eduard Vilde 60-aastast sünnipäeva pühitseti selle kuu 5-dal. Eesti kirjanikkude Liit oli korraldanud selleks päevaks aktuse Estoonia kontsertsaalis. Osavõtt aktusest oli väga elav. Ela-

tanud kirjanik sai liigutavate ovatsioonide ja ülirohkeste õnnesoovide osaliseks. E.-Õpetajate Liidu poolt tervitas ja annetas aadressi lugupeetud kirjanikule E. Õp. Liidu esimees E. Martinson. —m.

„Fenno-Ugria“

on Turaani idee levitamise otstarbel väljaantava ajakirja nimi. „Fenno-Ugria“ ilmub Helsingis 4 korda aastas, à 32 lhk., hind 235 Emk. kolmel keelel Soome, Ungari ja Eesti. Esimene number on 80 leheküljeline piltidega kaunistatud. Kuna ajakirja ülesandeks on olla Soome-Ugri hõimude lähenemispüüete avaldajaks, siis tuleb tema tellimist soovitada kõigile, kelle südames Soome-Ugri rahvaste lähenemine.

Ajakirja tellimisi võtab vastu haridusministeeriumi kooliosakonna juhataja G. Ollik, Tõnismägi, nr. 11. —m.

2. kasvatusteaduslik nädal

peatakse E. Õp. Liidu juhatause korraldusel s.a. augusti II pooles. Nädala esialgses töökavas on emakeelt 34 tundi, referendid E. Martinson R. Reiman ja A. Öunapuu, matemaatikat 10 t., referent J. K.uulberg; looduslugu 10 tundi, referent J. Käis, maateadust 6 tundi, ref. J. Kents; ajalugu 6 tundi, ref. M. Välbe ja üldõpetust 14 tundi, ref. pr. K. Silde.

Nädalal tahetakse enam tähelepanu pühendada ainete praktilisele käsitamisele. —m.

Väljamaa.

Haridus - kasvatusliikude Organisatsioonide Üleilmliku Föderatsiooni konverent. vastuvõetud resolutsioonid

Juulikuul 1923. a. San. Franciskos peetud „The World Federation of Education Associations“ konverents võttis vastu alljärgnevad resolutsioonid:

1. Iga suursaatkonna või edustuse juure tuleb ametisse seada eriline haridusattashee, kes oleks saatkonna üldtunnustatud kõrgemaks hariduseksperdik.

2. Paluda kõiki valitsusi, ülikoole, koole ja teisi maailmas leiduvaid haridusorganisatsioone määrata vastav summa, et võimaldada edasiõppimine ülikooli lõpetajatele, kes võõrastes riikides hariduse soovivad omandada, eeldusega et need stipendiaadid pühendaksid erilise tähelepanu rahvusvahelisele tsiviil, majanduslikule ja võrdlevale haridusele, andes aru oma õppimistöödest ja uurimistest vastavatele valitsustele, ülikoolidele, koolidele ja teistele haridusorganisatsioonidele.

3. Konverents peab looma kasvatusharidusseltside alalise föderatsiooni ja vastu võtma selle ajutise põhikirja. Selle organisatsiooni nimeks on: Hariduskasvatustliikude Organisatsioonide Üleilmlik Föderatsioon.

4. Tuleb astuda samme suurema ühtluse saavutamiseks teaduslikus terminoloogias.

5. Käesolev üleilmlik konverents organiseerib alalise uurimis- ja kirjastusbüroo, mille ülesandeks oleks avaldada ülevaateid rahvusvahelisest haridusliikumisest, koguda haridusalalist informatsiooni mitmesugustel maadel ilmuvate väljaannete jaoks, et kergendada artiklite ja ajakirjade vahetamist.

6. Tuleb luua univerversaal-raamatukogu büroo, mis peab seisma kõige lähedamas ühenduses üleilmliku või rahvusvahelise ülikooliga.

7. Tuleb nimetada esitajate komitee üleilmliku ülikooli asutamise küsimuse uurimiseks.

8. Rahvusvaheline haridusselts asub kohe teede ja abinõude selgitamisele, kuidas toetada rahvuslikke haridusasutusi järelvalve korraldamise töös, et raamatute kokkuseadmine nende mail oleks juhitud aususest ja heast tihetst.

9. Konverents kutsub kõigi maade haridus- ja kasvatusasutusi kokku seadma oma koolide jaoks kasvatussüsteeme, mis arendaksid lapsi vaimliselt ja hingeliselt võimelisteks liigeteks selles üleilmlikus ühenduses. Need kasvatussüsteemide kavad tulevad esitada lähemale üleilmlikule konverentsile võrdlemiseks, läbiarutamiseks ja avaldamiseks kogu ilmas.

10. Praegune konverents võtab vastu üldise iseloomuarendamise põhikava, mis üksikasjaliselt välja töötatakse iga osavõtja rahva poolt.

11. Üldiseks püüdeks iga maa ajaloo õpetamisel peab olema tutvustada õpilasi oma rahva sotsiaalse, majandusliku ja poliitilise arenemisega ja selgitada nende kolme arenemissihhi vaherkordi samade sihtidega teistes maades.

12. Rahvusvahelise heatahtluse (good will) edendamise abinõona tuleb määrata üks päev aastas „Heatahtluse päevaks“ mida tuleks pühitseda kõigis koolides üle ilma. 18. mai — päev, mil avati esimene Haagi konverents, ja ette võeti

esimene rahvaste katse abinõusid otsida rahvusvaheliste tülide lahendamiseks rahumetoodidega, on eriliselt kohane päev süvenemiseks õigluse ideaalide ja üleilmlise sõpruse vaatlemisse.

13. Tuleb anda abi ja julgustust nii palju kui olud ja ainelised võimalused lubavad õpetajaile ja juhatajaile kutsealaliseks hariduse täiendamiseks, määrates neid stipendiaatidena neisse maadesse, mis pakuvad erilisi kergendusi edasiõppimiseks nende kutse alal.

14. Tuleb asutada rahvusvaheline kirjaoskamatus vastu võitlemise komisjon, kuhu kuuluksid esitajad kõigist rahvustest ja mis töötaks kirjaoskamatus eära kaotamise sihis kõigis maades.

15. Tuleb korraldada avalik hoolekanne erikutsetele õppimiseks neile, kes seda võiksid ära kasutada, vaatamata nende varandusele ja nende seisukorrale.

16. Nendes maades, kus naisterahvastel puuduvad rahuldavad võimalused kõrgema hariduse omandamiseks, tuleb neile lubada õppimine riigi- ja rahvuslikkudes õppeasutustes.

17. Konverents toetagu üldse kõiki liikumisi, mille sihiks on parema kasvatus ja hariduseandmise võimaluste loomine lastele kõigil maal.

18. Kogukondadele, kes vajavad ainelist toetust tarviliku arvu koolide ülalpidamiseks, tuleb võimaldada abiandmine riiklikkudest ja rahvuslikkudest fondidest.

19. Tuleb anda juhtnõore, kuid kõige tulusamalt kasutada kõiki näitliku õpetusmetoodi vorme rahvusvahelise õigluse ja heatahtluse edendamiseks.

20. Konverents peab aitama edendada internatsionaalset koolidevahelist läbikäimist ja hoolitsema selle eest, et nimetatakse igale maale haridusesitaja, kes töötaks kontaktis kohaliste asutustega kooli ühtlustatud programmide edendamiseks ja elluviimiseks.

Kuna tuleviku ajalugu kirjutatakse just tänapäeva koolides, siis on olulise tähtsusega, et õpetaja istutaks lastesse ajalooalgmõisted rahvusvahelise koostöö, õigluse ja heatahtluse (goot vill) tagaseinal.

Igal põlvel on oma tarkus; kuid on ka samuti omad eelarvamised, vaenu-

ja vihkamiskaldused, mis ilmestavad ta tuleviku kavatsusi.

Maailm vajab noorte heasüdamlust enda tervendamiseks, noorustuld enda elustamiseks ja noorususku edasijõudmiseks.

Võib olla, ei suuda ükski jõud maailmale kindustada, mida ta kõige enam vajab — üldist rahu, kuid kasvatus on põhjanev tegur ja need, kelle kanda on hoolitsemine laste kasvatamise eest, ei tohi jätta oma kohustusi hooletusse.

Ei ärioskus, ei diplomaatia ega riiklik jõud suuda viia soovitud sihile, kui ei ole rakendatud tegevusse need jõud, mis arendavad põhjanevaid vaimlikke väärtusi, tarvilikke selleks, et rahvusvahelised lepingud, protokollid, rahvasteliidud ning rahvusvahelised kohtud rohkem tähendaks, kui tühjad sõnakõlksud ja paberilipakad. On tarvis, et selle ülesande teostaks ka s v a t u s.

Ihunuhtluse küsimus Saksis.

„Leipziger Lehrerzeitungi“ järele on kehalise karistuse küsimus koolis Saksis viimasel ajal päevakorrale kerkinud. Jõulu eel arutas seda Saksi õpetajate ühing Leipzigris; samuti oli ihunuhtluse küsimus 20. jaanuaril peetud Saksi maa-päeval arutusel. Osa Saksi õpetajaist nõuab kehalise karistuse uuesti sissetoomist koolidesse, et tarvitada seda kui viimast abinõu kooli kasvatusliku külje tõstmiseks. Maksvate kooliseaduste järele on see aga keelatud, ja haridusminister on seletanud, et ministeeriumi seisukoht ses küsimuses muutunud ei ole. — m.

Balti riigiteenijate konverents

peeti Riias 13.—16. veebruarini s. a. Eesti riigiteenijate edustuse hulgas võttis Eesti õpetajate esitajana konverentsist osa E. Õp. Liidu juhatuse liige A. Janson.

Konverentsi töökavas olid mitmed riigiteenijate ellu ja kutseühingulisse liikumisse puutuvad küsimused: pensioniseadus, organiseerimis-küsimused, vaheaja aukohtud, palgaküsimus jne.

Pensioniseaduse elluviimise asjus on lätlased ja leedulased meist maha jäänud: Leedus on pensioniseadus praegu kokkuseadmisel, kuna Lätis on ta Seimi

vastavates komisjonides arutusel. Konverents konstateerib, et riigiteenijate palgad üldse ühelgi esitatud maadest ei vasta elatismiinimumile. Võrdlevalt kõige madalamad on palgad aga Eesti riigiteenijail, kuna tööpäev Eestis on keskmiselt pikem. —m.

Rajariikide õpetajate kongress.

H-ra Jansonil olid ühtlasi läbirääkimised Läti õpetajatega kavatsetava rajariikide õpetajate kongressi asjas. Kongress peetakse lätlaste kutsel Riias, 22. ja 23. juunil s. a.; seal tulevad selgita-

misele ühtluskooli, õpetajate ettevalmistamise ja m. küsimused.

Läti ametivennad ootavad sellele kongressile rohkesti osavõtjaid Eestist ja kongress kujuneks ühtlasi külaskäiguks vastastikuse tutvunemise ja suheteloomise otstarbel. Kongressiga langevad kokku ka lätlaste suureviisilised Jaanipäeva pidustused.

Üldse näib Läti õpetajaskond endi organisatsioonides suure innuga töötavat. Hiljuti asus Läti õpetajate liit Riias omasse majja, mille soetamine on nõudnud Liidult hulga energilist tööd. —m.

Seadusi, määrusi ja korraldusi.

Riigi ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduse muutmise seadus.

Riigikogu poolt 19. detsembril 1924 a. vastu võetud.

Riigikogu poolt 7. oktoobril 1924 a. vastu võetud riigi ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduse („Riigi Teataja“ nr. 123/124 — 1924 a.) §§ 7, 15, 18, 19, 23, 46, 48, 50, 51, 98 ja 99 muudetakse järgmiselt:

1.

§ 7. Pensioniõiguse omandavad teenistusest lahkumisel isikud, kes vähemalt kakskümmendviis aastat pensioniõiguslikus ametis teeninud. Kahekümneviieaastase teenistuse eest määratakse pensioni 55 protsenti aastastest palgamäärast. Iga järgneva teenistusaasta eest kunni kolmekümne aastani, viimane aasta ühes arvatud, suureneb pension 3 protsendi võrra aastastest palgamäärast (tabel nr. 1).

Käesolevas paragrahvis nimetatud isikud hakkavad saama pensioni, kui nad 60 a. vanaks saanud. Isikud, kes nooremalt teenistusest lahkunud, saavad pensioni 60. eluaastast peale. Kui pensioniõiguslikud isikud enne 60-aastaseks saamist haiguse või vigastuse tõttu töövõime kaotanud, saavad nad pensioni ka varemalt; kui nad aga enne 60-aastaseks saamist surevad, saavad pensioni nende perekonna liikmed.

§ 15 Pension väljateenitud aastate eest ja haiguste tagajärjel arvatakse:

a) neile, kes ametkohal, millest nad lahkuvad, kaks aastat või enam on teeninud, — selle ameti palgamäära järele;

b) neile, kes lahkumispäevaks alla kahe aasta ametkohal on teeninud, — eelviimase ametkohta palgamäära järele.

Isikutele, keda teenistusest vabastatakse ametkohuste täitmisel või selle tagajärjel saadud raskete haavade, vigastuste või haiguste pärast, arvatakse pension viimase ametkoha palgamäära järele, vaatamata kui kaua nad sellel ametkohal olnud.

Isikutele, keda ümber on paigutatud väiksema palgamääraga teenistuskohale, kui nad sellel kohal alla kahe aasta on teeninud, arvatakse pension teenistusest vabastamise puhul eelviimase teenistuskoha järele ainult siis, kui nad eelviimasel kohal vähemalt kaks aastat on teeninud.

Isikud, kes §§ 17., 18. ja 19. põhjal pensioni saavad peale üheaastase teenistuse Eesti vaabariigis, kui nad selle aja on ühel ametkohal teeninud, saavad pensioni selle koha palgamäära järele.

§ 18. Eesti kodanikkudel, kes Eesti vabariigis vähemalt ühe aasta niisuguses teenistuses olnud mis käesoleva seaduse järele pensioniõiguse annab, võetakse arvesse ka teenistusaeg Vene

riigis riigi- ja omavalitsusasutustes ning avalikkudes koolides, mis nad vabariigi praegustes piirides teeninud, kuigi see teenistus õigust ei andnud pensionisaamiseks eelmises paragrahvis nimetatud kassadest.

§ 19. Eesti kodanikkudel, kes Eesti vabariigis vähemalt ühe aasta niisuguses teenistuses olnud, mis käesoleva seaduse järele pensioniõiguse annab, võetakse arvesse ka teenistusaeg era- ja muus koolides ning eraraudteedel, kuigi see teenistus õigust ei andnud pensionisaamiseks § 17. nimetatud kassadest.

§ 23. Kellelgi ei ole õigust ühel ja samal ajal saada pensioni riigikassast ja ühtlasi palka teenistuse eest, mis õiguse annab pensionisaamiseks samast allikast.

Selle määruse alla ei käi :

a) endised kaitseväelased, kes saavad pensioni rahvaväelaste ja nende perekondade pensioniseaduse järele („Riigi Teataja“ nr. 26/27 — 1920 a.);

b) lesknaised, kes saavad pensioni mehe teenistuse eest ja

c) § 14 nimetatud isikud, kes töö- võime osaliselt kaotanud.

§ 46. Isikud, kes teenistusest lahkuvad haiguste või teenistuskohuste täitmisel või selle tagajärjel saadud raskete haavade või vigastuste pärast ja soovivad saada pensioni või ühekordist toetusraha või mõlemaid korraga (§ 29), lisavad vastavale palvele juure arstitunnistuse.

§ 48. Teenistuskohuste täitmisel saadud rasked haavad ja vigastused tõestatakse ametkoha kirjaliku tunnistusega, mis saadetakse ühes arstitunnistusega (§ 40) linna hoolekandeosakonnale.

Asjaolu tõestamine, et haigused, rasked haavad või vigastused saadud teenistuskohuste täitmise tagajärjel, on kannataja hcoleks, kui see teenistuskoha kirjalikkude tõendustega juba kindlaks tehtud ei ole.

§ 50. Arstlikul läbivaatamisel teevad arstid kindlaks :

a) haiguse objektiivsed ja subjektiivsed tundemärgid ühes haiguse äramääramisega ;

b) haiguse tekkimise põhjused ;

c) haigeksjäämise aja ;

d) kas haigus on parandatav või mitte ;

e) põhjendused, mis pärast haigus teenistuse jätkamist takistab ;

f) kas haige vajab alalist kõrvalabi või mitte ;

g) tööjõu kaotuse protsendi.

Märkus. Arstide arvamised võetakse arstliku läbivaatamise akti.

§ 51. Arstliku läbivaatamise põhjal määrab komisjon kindlaks :

a) kas läbivaadatav on teenistuse jätkamise võimaluse kaotanud või mitte ja

b) haiguse või teenistuskohuste täitmisel või selle tagajärjel saadud haavade või vigastuste liigi ja tööjõu-kaotuse protsendi.

§ 98. Pensionimaksmine teenistusest lahkunutele katkestatakse, kui pensionär uuesti teenistusse astub (§ 23), välja arvatud käesoleva seaduse § 23, pp. a, b ja c ette nähtud juhtumised.

Pensionimaksmine lõpetatakse, kui pensionär :

a) kohtu poolt mõistetakse karistusele, mis ära võtab pensioniõiguse ;

b) kui pensionär Eesti vabariigi kodakondsusest lahkub.

§ 99. Pensionimaksmine leskedele (§ 32, p. a ja c) katkestatakse ja lõpetatakse :

a) kui lesk riigi või omavalitsuse teenistusse astub (§ 23), välja arvatud käesoleva seaduse § 23. punkt b ette nähtud juhtumised ;

b) kui lesk uuesti abiellub (§ 36) ;

c) kui leskmees saab uuesti töövõimeliseks või omandab sissetuleku või varanduse (§ 32 p. c) ;

d) kui lesk kohtu poolt mõistetakse karistusele, mis ära võtab pensioniõiguse ;

e) kui lesk Eesti vabariigi kodakondsusest lahkub.

II.

Käesolev seadus hakkab maksma 1. jaanuarist 1925 a.

21. I. 25., nr. 2192 — ha=mi kooli- osakonnalt maakonna ja linnakoolivalitsustele määrus praktika- ja pealkuulamis- tundide korraldamise kohta õpetajate sem- narides :

(Antud õpetajate seminaride seaduse § 9 põhjal).

§ 1. Praktiliseks ettevalmistamiseks korraldatakse õpetajate seminaride V. ja VI. klassi õpilastele kasvatus- ja õpetuspraktika seminari algkoolis, pealtkuulamis- ja praktikatunnid aga ka seminari asukoha algkoolides, kusjuures viimased kindlaks määratakse kokkuleppel seminari direktori ja maakonna või linnakoolivalitsuse vahel. Kui kokkulepet ei saavutata, määrab koolid ära asuhoha avalikkude algkoolide hulgest haridusministeeriumi kooliosakond.

2. Kasvatus- ja õpetustöö praktika hulka kuulub peale pealtkuulamis- ja praktikatundide: õpilaste pedagoogiline tundmaõppimine, korrapidamine õpilaste hulgas, klassijuhatamisest osavõtmine, pedagoogikanõukogust sõnaõigusega osavõtmine, abiksolek õpilaste einekorraldamisel, osavõtmine õpilaste ettekannete ettevalmistamisest, õpilaste järeleaitamisest, raamatukogu korraldamisest, abiksolek tunni varustamisel abinõudega, ja ka muu — seminari pedagoogikanõukogu määramise ja juhatuskirjade järele.

Kasvatus- ja õppetöö praktika tuleb tihedalt siduda pedagoogika, didaktika ja õppeainete meetoodika läbivõtmisega.

§ 3 Tundide pealtkuulamine ja õpetuspraktika tuleb nii korraldada, et õpilane saaks püsivalt jälgida või vastavalt teostada teatud klassi tööd kui ka aine tervikluse läbivõtmist. Selleks võib seminari klassi rühmadesse jagada, kusjuures iga rühm jälgib või ühiselt teostab klassi tööd või aineosa läbivõtmist

Selle juures tuleb kestvalt jälgida ja hiljemalt VI. klassis harjutada töötamist mitme klassiga korraga, töötamist klassi süsteemi järele kui ka üldõpetuse andmist.

§ 4. Õpilaste kasvatus- ning õpetuspraktika arutamiseks ja pealtkuulamise tähelepanekute ning kogemuste kokkuvõtmiseks korraldatakse tarvidust mööda praktikantide ja hospitantide konverentsid seminari direktori ja vastavate õpetajate osavõttel.

§ 5. Pealtkuulamis- ja praktikatundideks määratakse tunnikavas selleks eriti ettenähtud tunnid kui ka osa aine meetoodikale määratud tundidest. Praktiseerimist on võimalik määrata ka teatud päevadele kui ka praktiseerivaid üksikuid õpilasi vabastada vastavalt harilikust klassitööst.

§ 6. Pedagoogika ja meetoodikaõpetajate osavõtt pealtkuulamis- ja praktikatundidest määratakse kindlaks pedagoogikanõukogu poolt. Seminari direktor võtab osa kõigist neist töödest tegeliku võimaluse piirides.

§ 7. Õpetajatele, kes seminaris või seminari algkoolis ei tööta, makstakse praktika- ja pealtkuulamistundide arutamise osavõtmise eest tasu kui asetäitendite eest, tundide eest — sel korral, kui nad peetud väljaspool kooli tunniplaani.

Seminari direktorile arvatakse kasvatus- ning õpetustöö praktikast ja pealtkuulamistundidest ning konverentsidest osavõtmine ja kogu praktiseerimise korraldustöö nelja nädala tunni ette.

Toimetusele saadetud kirjandus.

- A. Kapp — *Sa tulid* — soolo-laul klaveri saatel Tallinna Eesti K/Ü.
- A. Kapp — *Nõmne-hallik* — laul klaveri saatel Tallinna Eesti K/Ü.
- R. Kipling — *Mougli* — lastenäidend, Tallinna Eesti K/Ü. 1925.
- E. Sprekelsen — *Tulumaksu seadus* — muudatuste ja seletustega, Tall Eesti K/Ü. 1925.
- Prof. G. Tshelpanov — *Psühholoogia õpperaamat* — 2 vihk. tõlkinud N. Kann, Tallinna Eesti K/Ü. 1924.
- Л. Эльманович — *Практический курс правописания* — для начальной школ. III. изд., Tallinna Eesti K/Ü 1925.
- Eesti Kirjanduse Seltsi väljaannete tutvustaja*, E. K. Seltsi kirjastus 1924.
- A. Kivikas — *Mihklipäev* — romaan, Tallinna Eesti K/Ü. 1924.
- G. Fröschel *Admiraal Bobby* — Tallinna Eesti K/Ü 1924
- E. Rice Burroughs — *Marsi sõjajumal* — romaan, Tallinna Eesti K/Ü. 1924.
- E. Rice Burroughs — *Tarzani poeg* — tõlk L. Luiga, Tallinna Eesti K/Ü. 1924.
- Fenno Ugria*, Soome-Ugri kultuurileht, kirjastatud Helsingis, 1925.
- E. Kubjas — *Õpiringid*, käsiraamat nende tegelikuks korraldamiseks, „Sõnavara“ kirjastus, Tartus, 1924.
- Dr. med. J. Vilms — *Lõbukultuurist*, „Sõnavara“ kirjastus, Tartus.
- L. Tolstoi — *Esimene viinapõletaja*, tõlk. A. Jürgenstein, „Sõnavara“, Tartus, 1925.

Osäühisus „Töökool“ Tallinnas,

Rataskaevu tänav 22. Kõnetraat 14-63.

Soovitab alg- ja keskkoolidele mõõ-
dukate hindadega kõiksuguseid
keemia klaasnõusid, klaasakvaariume,
ainelisi kogusid, füüsikariistu, projekt-
sioonaparaate, diapositiive, stereopilte,
pilte koduloo õpetamise tarvis. Val-
mistatakse topiseid vastavalt algkooli
õppekavadele.

Peale nende ladus: igasugu I ja II liiki
õppevahendid З. Н. Дормидонтова, „Ко-
локольчики“ — Русская хрестоматия I;
hind mk. 140.

O.-Ü. „TÖÖKOOL“ Tallinnas, Rataskaevu t. 22. Kõnetr. 14-63.

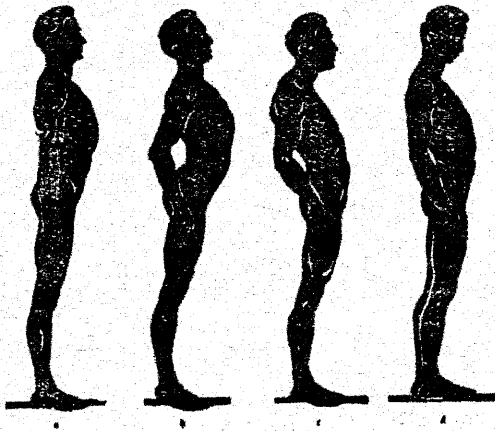
ILMUNUD DIAPOSITIIVID:

Üldmaadeteadus	100	pilti	mrk.	15.000.—
Põlevkivi	12	”	”	1.575.—
Turbatööstus	12	”	”	1.575.—
Kehakasvatus	12	”	”	1.575.—
Rahvaharidus	24	”	”	3.150.—
Tiisikus	25	”	”	1.875.—
Inimese anatoomia	30	”	”	3.900.—

Lähemal ajal ilmuvad: Eesti maadeteadus 50 pilti,
Egüptuse, Assüria ja Babiloonia kunst.

Üksiku pildi hind — 165 ja värvimata 85 marka.

Peale nende on ladus: Kõiksugu I. ja II. liiki õppevahendid.
З. Н. Дормидонтова, Колокольчики — Русская
хрестоматия; hind mrk. 140.—

K. HINTZER, Võimlemisseisakute ja harjutuste tabelid

12 tükki 56×71 sm. suurused, ühes
kaasaskäiva seletuskirjaga 24 lhk.

Hind kõigest 350 marka.

Tabelid kujutavad üksikuid seisa-
kuid ja harjutusi õiges ja vale kujus, mis
õpetajaile kui ka õpilastele arusaamist
harjutustel tekkivatest vigadest märksa
kergendab. Aluseks on võetud täht-
samad Rootsi süsteemi harjutusteliigid.
Kuna tähendatud süsteem puudulikult
tuntud, on nimetatud tabelid häda-
tarvilik õppevahend koolidele. Ta-
belid on heal paksul paberil ja
suures kaustas, mis võimaldab neid
seinale asetada.

Ka kõige lihtsamaid olekuid ja harjutusi omndades ehk neid teistele õpetades
tarvis kavakindlalt tegutseda, et normaalselt, harmooniliselt arendatud ja tervet keha
saavutada. Seks aga on vähe, et õpetaja teaks, missugused harjutused olemas ja
kuidas neid tehakse, vaid samuti on tarvis teada, missugused vead harjutuste juures
võivad tekkida. Viimased peavad selgesti teada olema, muidu võivad nad väga ker-
kesti kahe silma vahele jääda. Kõiges selles tahavad tabelid oma lühikeste seletus-
tega abiks olla.

„POSTIMEHE“ raamatukauplus, Tartus, Suurturg 19.